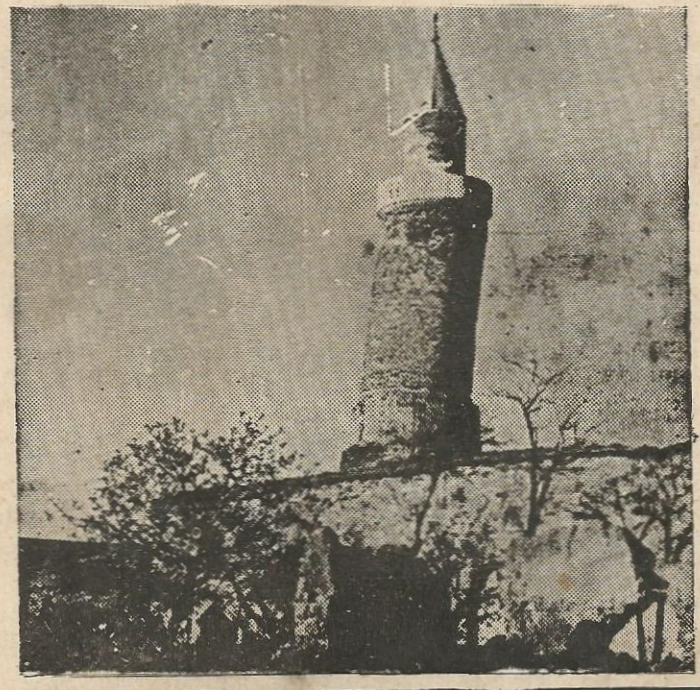
Yeni Aylık Sanat-fikir Dergisi

FIRAT

SAYI : 31 EYLÛL 1966 100 KURUŞ

KADİR, KIYMET BİLEN DE VAR!

Geçen sayımızda, okuyucularımıza yazılan «Açık Teşekkür» içinde, «Kapalı teessüf» de vardı. Fersahlarca uzakta olan kadir bilsin de, gözümüzün önünde olan bilmesin!

Dergimizin başyazarı tarafından, masraf bir yana, emek öbür yana, saz ve söz yönünden, «geçmiş»i, «gelmiş» ve «gelecek» e bağlamak, duygu ve kaygusu ile çıkarılan «Dergi» mizden, M. E. M. nin ve M. E. B. nin üç teklifine karşı, ancak üçte birini almağa; «Harput Ahengi» kitabından ise hiç almamağa karar kılan Elâzığ İl Encümeni'ne karşı, «Sivas İl Encümeni» Elâzığ İl Encümeni değil! hiç bir tek lif ve talep olmadan, sırf kültür kayırmak için 15 adet almağa karar vermiş, kararı da tebliğ etmiştir.

Kadir - kıymet bilişin vesikası olan yazı örneğini aşağıya alıyoruz :

Sivas İli — 14.9.1966

Millî Eğitim Müdürü
Sayı : 600/17583

Fikret MEMİŞOĞLU
AVUKAT
ELÂZIĞ

İl Dâimi Encümeni'nin 7.9.1966 tarih ve 750 sayılı kararı ile, yayınlamış olduğunuz» «Harput Ahengi» adlı eserden 15 adet satın alınmıştır.

Kitaplar ile iki nusha fatura ve 50 kuruşluk damga pulunun Müdürlüğümüz adına gönderilmesine, ve paranın adresinize gönderileceğine, bilgilerinizi, saygılarımla rica ederim.

Remzi BAŞAK
Millî Eğitim Müdürü Y.

Ayrıca, Elâzığ dışında bulunan okuyucularımızın mektuplarından bu konuya değinen, cümleleri de, Harput - Elâzığ hasretinin delilleri olmak üzere, aşağıya yayınlıyoruz.

Sayın okuyucularımıza, peşin peşin teşekkürden sonra, içli ataların bir «mani» ve «hayrat» ını da, hâle uygun olduğu için, hatırlatmaktan geçemedik:

Kadir bilen için birincisi; bilmiyen için de ikincisi :

Kol aç, gelene doğru;
Gül at, gülene doğru.
Kes bağrım, kanım aksın,
Kadir bilene doğru.

Dil meze, dil meze
Dudak meze, dil meze.
Gönül verdim, bilmedim,
Kadir, kıymet bilmeze.

Muhterem kardeşim — İstanbul

Fikret B. Ef., — 3.9.1966

Biz Harputlular için tükenmez bir hazine değerinde olan «Harput Ahengi» adındaki eserinizi, büyük bir sevinç ve övünç duyarak aldım.

Her birisi, çocukluk ve gençlik hatıralarımızı canlandıran muhtelif makamlardaki türkü ve hoyratlarımızı bir araya toplamak hususunda büyük zahmetlere katlandığınız aşikardır.

Hepimiz için kıymetine paha biçilmez olan bu değerli eserinizin her parçasını okuduk, size karşı duyduğumuz minnet ve şükran borçlarımız ve eksilmiyecek olan dualarımız, acaba zahmetinize karşı borcumuzu ödiyebilecek mi? Bilmem. Bu vesile ile en derin sevgi ve saygılarımı sunarım aziz kardeşim. **Celâl DORA**

(Devamı 31. Sayfada)

YENİ FIRAT

Dergisi

Bingöl Matbaası - Elâzığ

1966

YENİ FIRAT

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

SAHİBİ :
FİKRET MEMİŞOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden

Mes'ul Müdür :
CENÂNİ DÖKMECİ

İdare Yeri :
Türk Kültür Derneği Şubesi
ELAZIĞ

ABONE :

Yıllık	12 TL.
Altı Aylık	6 TL.

Gönderilen yazılar basılsın Basılmasın geri gönderilmez.

«Yeni Fırat» adı anılmadan dergiden yazı ve şiir alınamaz.

Arka kapak tam say. 750 TL.
İç kapak tam sayfa 500 TL.
İç sahifeler tam sayfa 500 TL.
Küçük ilân ve reklâmların santimi 10 TL.

Yazışma ve para gönderme adresi:
Fikret Memişoğlu Avukat
ELAZIĞ

İSTANBUL Temsilciliği :
Tahtalı Bostan Sokak No. 1
Kuzguncuk

Dizgi ve Baskı :
Bingöl - MATBAASI
Elâzığ

YENİ FIRAT'IN

YAZI DİZİSİ

Kadir, kıymet bilen de var ... Yeni FIRAT
Şehitlik ayaklar altında ..... Yeni FIRAT
YAS DESTANI (Şiir) ..... YOLCU
K. Baraj. tesirleri ..... Orhan Buldaç
K. Baraj. eski eserler ..... Ferhan EK
İstanbul Mektubu ..... Ömer kayaoğlu
Apaçık (Şiir) ..... Ömer Kayaoğlu
Nâzım Hikmet ..... Fikret Memişoğlu
Nis'de Türk oyuncuları ..... Hurşit Sâim
Eğitim Disiplin ..... Şükrü Kacar
Mayalar ..... HALK
Göç destanı (Çayda çıra) ..... F. M.
Türkülerimiz (Şiir) ..... Cenâni Dökmeci
Bir mil. nasıl Ç. ..... Ramazan Demir
Elâzığ'ın özel yemekleri ... Zehra Doğan
Hayaldan Hakikate ..... İhsan Hızarlı
Maden Köylerinde ..... M. M. O. Y.
Beyyurdu Garnizonu ..... Yeni FIRAT
S. K. Kaf. Göç. yürüyüşü Kadırcan Kaflı
Kadı Burhanettin ..... Cenap Osmanoğlu
34. Dil Bayramı .....
Akın (şiir) ..... N. Gencosmanoğlu

ŞEHİTLİK AYAKLAR ALTINDA

Beyaz pınarın güneyinde iki caddenin, kapalı açısında kalan şehitlik, sanki ayaklar altında... Bakan, gören nerde?.

Önceleri şehir bu kadar geniş değildi. Şehitlik, mezarlığın üst köşesinde, yeşillikler içindeydi. Fakat şimdi mezarlığın yerinde okullar var. Öğrenciler zıplayıp oynuyor. Yeşillikden de eser kalmadı. Şehitlik de bir köşeye sığınmış, dirilerden kaçıp sığınacak yer arıyor gibi.

Burası eski adıyla «Gülşen-i Şühedâ» yani, Şehitlerin Gülbahçesidir. Dini inancımıza göre, yurt ve ulus uğruna ölenler, Cennetliktir, kızıl kanlariyle Cennetin Gülbahçelerine ulaşır orada yaşarlar. Dünyadaki kabirleri, bu aziz ölülerin kutlu hatıralarını anmak için yapılır. Bunun için yattıkları yer, kemiklerinin silah çattığı makber de kutsaldır.

Bizim şehitliğimizde yatan, garipler de ölçemiyeceğimiz kadar büyük hizmet lerin yiğit erleridir. Başka bir yazımızda orada kimlerin yattığını, neler yaptıklarını açıklıyacağız. Bunlar, Orhan Şâik'in dediği gibi, bizlerden ayrı varlıklardır.

Onlar, «Toprağın karabağrında sıra dağlar gibi duran; bir tarih boyunca onun uğrunda; kendini tarihe veren» yiğitlerdir.

Bunlar «Tutuşup kül olan ocaklarından, sınırlardan gazâ bayraklarından, alnına ışık vuran; ardına bakmadan yollara düşen, şimşek gibi çakan, sel gibi coşan, huduttan, dududa yol bulup koşan, cepheden cepheyi soran» erlerdir.

Bunlar, «Düşmana atılıp sellercesine, göğsünden vurulup tam ercesine, bir gülbahçesine girercesine, şu kara toprağa giren» erenlerdir.

Bunların yattığı yer, köşe bucak değil, evler okullar arasında sıkışmış bir dar kucak değil, bir tepe bir şahika olmalıdır.

Vatan uğrunda, can verme sırrına eren bu kahramanları, artık bu sıkıntılı yerden kurtaralım.

Asri Mezarlığın yaslandığı, Beyyurdu dağının doğuya ve batıya yükselten bakan ön tepesi, «Şehitler Tepesi» olmalıdır. Bu tepede gece ve gündüz yakılacak bir meş'ale, onların koruyucu ruhuna, yaşıyanların vefasıyle ışık tutmalıdır.

Aşağıda örneğini yayınliyacağımız protokola göre, Garnizon da «Beyyurduna» kalkacağından asker ve sivil onları koruyacak, onlara selâm duracaktır.

Garnizonun kalkmasını beklemeğe ne lüzum var? hemen bu günden tezi yok, bu işe başlamaya ne engel olabilir. Neyi bekliyelim, niçin bekliyoruz.?

Nakil işinin yapılması, kaç gün sürer? En çok 3 gün, 5 gün, bir hafta değil mi? Zahmeti ve masrafı ne tutar?!. Bir şey tutarsa bile, bu hizmete ve bu masrafa bir er gibi, bir ırgat gibi, bütün paramız ve pulumuzla, razı ve hazırız. Yeter ki işe başlansın, hizmet ve yardım istensin.

Ey bu topraklar için, toprağa düşmüş asker,
Gökden ecdâd inerek öpse o pâk alnı, değer.
Tüllenen mağribi akşamları sarsam yara'na,
Gene bir şey yapabildim diyemem hâtırana!...

✶

Diyen şairin haykırışı, bizi sarsmaya yetmez mi?
Bu işde ihmali, büyük vebal sayıyoruz.

YENİ FIRAT

YAS DESTANI

Öğle sonu, ikindi;
Yine dağ, taş silkindi!
Yurdun, tuzla buz oldu,
Bir daha köyü, kendi.

Yine zelzele, taşkın;
Ölen üçbinden aşkın!.
Yaşar ölüye döndük,
Kalan, ölenden şaşkın!.

Yıkıldı yine heyhat,
Karlıova, Hınıs, Çat!
Erzurum'dan, Muş'a dek
«Sin»ler dizildi kat kat!

Gösterip Hakka rıza,
Günahsız gördük ceza.
Bir varmış, bir yok olmuş,
«Varto» bu nice kaza!.

Bir gün, bir ay değil ki,
Her yıl bu böyle belki!
Depremin, baskının ah
Ne sonu bu, ne ilki!..

Ürperdik derd ağında,
Allahın her çağında!
İl, hamakta sallanır,
Biz, deprem kucağında!

Kimi aç, kimi tokmuş,
Kalandan ölen çokmuş.
Öyle damlar çökmüş kı.
Bir tek kurtulan yokmuş!...

Yuva, yurd oldu dümdüz,
Yar, yavru kaldı öksüz.
Koy beni, oy diyem oy!
Ağlıyam gece gündüz.

Kerem et, lutfu bol sun!
Yeter, bu çile dolsun.
Tanrım! Bu millet için,
Bu yas, bârî son olsun.

YOLCU

KEBAN BARAJI'NIN TESİRLERİ

ORHAN BULDAÇ

KEBAN BARAJININ BÖLGE ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ

Keban Barajı modern Türkiye'nin sanayileşmesinde ihtiyaç duyulan enerjiyi önemli miktarda karşılıyacak; sanayileşmenin ve sanayileşme ile beraber sosyal ve ekonomik değişmenin esaslı amillerinden biri olacaktır. Bu itibarla sorunları şimdiden tesbit etmek ve çözüm yollarını araştırmak gerekir.

a. BÖLGENİN SINIRLARI :

Elâzığ - Keban bölgesi; Elâzığ, Malatya, Bingöl ve Tunceli illerini kapsar

b. SORUNLAR :

Büyük bir proje olan Keban Barajı bölge için bir takım yeni sorunlar getirmektedir. Bu sorunları üç grupta özetlemek mümkündür:

1. Keban Barajı bölgenin üretim düzenini esaslı olarak değiştirecek niteliktedir. Ucuz enerji, üretimi hızlandıracağı gibi endüstrileşmenin de önemli bir etkeni olacaktır. Ucuz enerji sayesinde bölgenin sahip olduğu yer altı kaynaklarının işlenmesi olanağı ortaya çıkacak ve bir maden sanayii mutlaka kurulacaktır.

2. Üretim biçimindeki değişme ve sanayileşme şehirleşme hareketini doğuracak, bu hareket sosyal bünye ve ekonomik hayatta önemli değişikler, yaratacaktır. Sanayileşme ile beraber bir çok zanaat koları yerlerini kaybedeceklerdir. Dün geçerli olan demirciler, yemeniciler, tenekeciler, döğme bakırcılar nasıl yeni şartlar yüzünden işlerini bırakmak zorunda kaldılarsa, yarın başka iş kollarında da aynı sonuç görülecektir. Bu itibarla küçük esnaf ve sanatkârın değişen şartlara uygun tedbirler alması gerekmektedir.

3. Üretim düzenindeki değişmeler Elâzığ-Keban bölgesinin ekolojik yapısını da değiştirecektir. Emeğiyle geçinenlerin miktarında esaslı bir gelişme olması ve gecekondu olayının hızlanması beklenir. Şehirlere akın, aile yapısını değiştirecek ve ihtiyaçlar hızla artacaktır. Konut ihtiyacı önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkacaktır. Değişmeleri kontrol altına alabilmek, kalkınmayı firenleyecek faktörleri ortadan kaldırması yönünden, önem taşımaktadır.

c. KEBAN PROJESİNİN BÖLGEDE YARATACAĞI İSKAN, KONUT VE GECE KONDU PROJELERİ

Anlaşılacağı üzere Keban Barajı bölgeyi çeşitli yönlerden etkilemektedir. Ucuz ve bol enerjinin üretim düzenindeki yapacağı değişiklik herşeyden önce sanayileşmeyi tahrik edecek, sanayileşme ile beraber hızlı bir şehirleşme, sosyal ve ekolojik yapıda değişmeler ve yeni ihtiyaçlar ortaya çıkacaktır.

Barajın yapımı sırasında ve yapımdan sonra önemli bir iskân ve konut sorunu olacaktır. Şöyleki, baraj sebebi ile teşekkül edecek olan «Baraj Gölü» önemli sayıda sular altında bırakacak bu sebeple burada yaşayanlar başka yerlere yerleşeceklerdir. Yapılan ilk tahminlere göre baraj gölü 93 köy ve mahalleyi tamamen, 91 yerleşim merkezinin arazisini ise kısmen kaplamaktadır. Buna göre su altında kalacak yerleşim merkezlerindeki nakli gereken nüfus 18.815 kişidir. Bunlardan 1961 aile (8870 kişi) devlet eliyle, çiftçilik yapmak üzere, iskân talep etmekte, geri kalan 2050 aile (9945 kişi) ise istimlâk bedellerini alarak şehirlere yerleşmek istemektedirler. Bunların % 71 i Elâzığ il merkezine, % 15 i civar illere % 14 ise İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Adanaya yerleşmek istemektedirler. Bu durum özellikle Elâzığ il merkezi bakımından önem taşımaktadır. Elâzığ nüfusunun % 10 u kadar bir nüfus (7000 kişi) yakın bir zamanda Elâzığa yerleşeceklerdir. Bu esaslı bir konut problemi doğurabilir. Bilhassa arsa spekülasyonuna mani olmak için şimdiden tedbir almak gerekir.

ELÂZIĞIN KONUT DURUMU :

Elâzığ il merkezi nüfusu 1965 nüfus

sayımına göre 78.999 dur. Ancak 10.158 kişi bölge dışı nüfus olarak tarif edilmiştir. Gene 1965 sayımına göre Elâzığ'da 12.504 ünite konut vardır. Ortalama aile büyüklüğü 5,18 dir. Mevcut 12.504 konutun % 25 (3000 i) gecekondudur. Belediye yetkililerinden aldığımız bilgilere göre bu 3000 gecekondu başkasının mülkünde yapılmış değildir. Ancak, ruhsatsız olarak yapılmış lardır. İskân ve sıhhat şartları bakımından kötü, evvelce merkez köyü olan yerlerin kente bağlanması sonucu olarak ortaya çıkmışlardır. 8 gecekondu bölgesi tesbit edilmiş bulunmaktadır.

NÜFUS ARTIŞININ DOĞURACAĞI KONUT İHTİYACI :

1965 yılında 80.000 olan Elâzığ nüfusu, yapılan projeksiyona göre 1985 yılında 403.494 kişi olacaktır. Yani şehir nüfusu 20 yılda 5 kat artacaktır. 20 yıldaki nüfus artışı mutlak rakam olarak 325.000 kişi olacaktır. Konut ihtiyacı doğuran diğer faktörler dikkate alınmasa dahi yalnız nüfus artışından doğacak ihtiyacı karşılamak için 20 yılda 62.741 konut yapmak gerekecektir. Buna göre her yıl yapılması gereken konut miktarı ortalama olarak 3137 ünitedir. Halen Elâzığ merkezinde yılda ancak 500 ünite konut yapıldığı dikkate alınırsa ihtiyacın büyüklüğü kendiliğinden ortaya çıkar. Bu bakımdan çeşitli tedbirler almak zorunludur.

TEDBİRLER :

1. Belediyeye devir edilmiş bulunan hazine arazilerinin, mecburi iskâna tabi olanlara verilmesi (Yoksul olanlara kredi ile verilmelidir.)

2. Gelişme dikkate alınarak «gelişme sahaları» tesbit edilmeli ve belediye tarafından satın alınıp iskâna elverişli hale getirilmelidir.

3. Kamu tesisleri yapımında ucuzluk sağlamak ve daha fazla nüfusu barındırabilmek amacı ile yatay şehirleşmeden düşey şehirleşmeye yönelmelidir.

4. Arsa spekülasyonuna mani olacak etkili tedbirler alınmalıdır.

5. Askeri yerleşim yerleri şehir dışına çıkarılmalıdır.

6. Teşekkül edecek yeni sosyal grupların ihtiyaçlarını karşılayacak halk konutu yapımına devletçe büyük önem verilmelidir.

İSTANBUL MEKTUBU

Kurguncuk
6.9.1966

Muhterem Dostum;

Size mektup yazmak için, gecenin bu saatinde yataktan fırlamam gerekiyormuş. Uykusuz geceler ne korkunç?!. Hele insanların, sığınacağı, anlayışlı, affedici, yüce gönül sahibi, kimseleri yoksa.. Bu saatte sonsuz bir ihtiyaç içindeyim. Sığınmak ihtiyacı bu. İster «saçmalıyor», isterseniz «bu, bizim Kayaoğlu'nun ifadesi değil!» deyin; hakikat bu... Size sığınmağa geldim dostum!.

«Yazamadım, arayamadım» demeğe kudretim yok. Kudret sahibi olmayandan bir şey beklenir mi? Şimdi yazabiliyorasm, sizi arayabiliyorsam, bu kudret kazanmamdan değil, size sığınmak ihtiyacımdan sâde.. Anlatabiliyormuyum? Beni anlıyorsunuz değilmi?!.

Maddi lezzetlere kıymet vermeyen bir dosta, bir hakikî insana, hâşa, Tanrı'ya sığınmak misâli, sığınmak!... İnşallah bu küfur değildir.. Amma ben müsterihim, benim herşeyim açıktır. İşte gönlüm, göğsüm... Duyduğuma bir nebze gölge düşürmeden yazıyorum bunları.. İlişik manzumemde de demek istediğim budur. Herşeyim, ama her yönüm ve her yanımla, apaçık olmak, olabilmek dâvasındayım. O halde müsâade edin de, size sığınayım.

Muhterem Dostum!

Bunaltıcı bir yaz mevsiminin körletici, yüklü, kesif bir iş devresinin baskısı ile, maddiyâtım ve manevıyâtım harap olmuş âdetâ!.. Niçin bukadar uğraştığıma, bu denli çalıştığıma, benliğimi kaybetme tehlikesi ile, karşı karşıya bulunduğuma, cevap veremiyor, şaşıyorum. Siz de şaşıyorsunuz değil mi? İnsanların hayatlarında buna benzer geçitler vardır. Bu bendeki bilmem kaçıncı geçit. Hepsini de ruh ve gönül sağlığı ile geçebildim. İnşallah bundan da dilediğim gibi geçeceğim. Son olsa da, imkansız gibi görülse de... Buna inanışım da, tecrübelerimle... Çünkü hayatımda, 1940-1952 devresi gibi, uzun ölü devreler oldu.. Onları bile, atlata bilmişim.

Hele sizin irşatlarınıza nâil olunca, yenemiyeceğim güçlük yok gibi geliyor bana.

Geçenlerde, Bingöl Matbaası'nın sahibi Sadık Bey geldi, şöyle bir uğrayıp döndü. Bekleyeceğimi söylediğim halde, bir daha görünmedi. Elâzığ'dan gelen birini gördüm mü, sizleri yaşıyorum, sizlerle yaşıyorum. Duygularımda, düşüncelerimde, tatlı ürperişler, mutlu dalgalanmalar başlıyor. Fakat ne yazık ki sık sık olmuyor bu. Sizi de bir gördük, fakat yıldırım hızıyla, kaybettik. Çakıp kaybolan bir ışık gibi... Çok hızlı yaşadık o günleri.

Dergi geldiği zaman, birkaçgün sizleri yaşiyorum. Fakat sonra, yine iş gayyâsında boğulmak başlıyor. Ne olur şöyle aydan aya, dergi gibi, arada bir de mektubunuz eksik olmasa... İnanınız, İstanbulun Kuzguncuğunda sizler için çarpan bir yürek var.

Kitaplarınızın satışı nasıl? Çok iyi olacağını umuyorum. Okuyamıyor, yazamıyorum artık. Fakat geçit bitmek üzeredir.

Evden arada biri: «Hani Elâzığ'a gidecektik?» diyorlar. Beraber yaşamak özlemi ile içim bukuruluyor, ihmalimden, imkân bulamayışımdan dolayı.

Yeni Fırat ailesine bağlılıklar, hepinize saygılar ve sevgiler, en iyi, en içten dilekler, sakın bizleri unutmayın...

A P A Ç I K

1
Sırdan çektim perdeyi,
İşim, sanatım belli.
Dosta zulmüm; özgeye
Meylim, şefkatim belli.

2
Bir dolu yüreğim var
Her günaha tövbekâr.
Yolum izim âşıkâr,
Vaktim, saatim belli.

3
İbret alıp suçumdan,
Öze döndüm, biçimden.
Uçmak gelir içimden,
Kolum, kanadım belli.

4
Gerçek, gerekli değil
Diyenler, haklı değil.
Bir yanım saklı değil,
Gücüm, tâkatim belli.

5
Yolum övgüye şâyan,
Hem atlıyım, hem yayan.
Yerdeki katım ayan,
Gökteki katım belli.

6
Maya, hamurdan önce;
Nur var ki nurdan önce.
Toprak, çamurdan önce,
Kasdim, muradım belli

7
Buğday biçtim susamda,
Şahla kul bir yasamda.
Adını anmasam da
Pîrim, üstadım belli.

8
Karakapan dağlıyım,
Doruklara bağlıyım.
Ömer Kayaoğlu'yum,
Adım, sıfatım belli.

Ömer KAYAOĞLU

Keban Barajı ve Eski Eserler

Arkeoloğ **Ferhan EK**

12/Haziran/1966, otuz senelik bir etütün gerçekleştiği gün, mutlu yarınlar müjdeliyen dev barajın temel atma töreninin heyecanı, tüm Elâzığlıları sarmış. Gözlerdeki ümit parıltıları, Doğunun güneşten yanan kişilerinin yüzlerini aydınlatmakta.

Keban Barajı, Türkiyenin yarısını bir hamlede suluyacak, aydınlatacak, sanayileştirecek, yeni bir medeniyet doğuracak bu topraklarda.

Doğacak medeniyeti sevinçle karşılıyoruz, ama içimizdeki acı bir sızı, bu sevincimizi gölgelemekte. Eski medeniyetimizin güzel örnekleri Keban Barajından fışkıracak sular tarafından yutulacak, yok olacak.

Aydınlık, mutlu günler müjdecisi baraj, kara bir gölge gibi bu yapıtları saracak. Halbuki bu yapıtlar, onun ışığı altında tanıtılmalı, süslemeli bu toprakları.

Mısır'da Assuan Barajı inşası yüzünden büyük bir medeniyet kalıntısı olan, Firavun Ramses II. ve karısı Kraliçe Nefretiti'ye ait kaya tapınakları (M. Ö. 2000 asrın sonu), Nil tarafından yutulma tehlikesi ile karşı karşıya geldi.

Fakat Mısırlıların gönlü razı olmadı, atalarının bu güzel yapıtlarının yok olmasına. 3000 senelik bu yapıtları kurtarabilmek için ellerinden gelenleri yaptılar. Unesco teşkilâtından da yardım alarak, 400 milyon lira harcayıp, parça, parça kayalardan söküp, numaralıyarak, müsait bir yere nakletme yoluna gittiler.

Keban Barajı sahasında kalacak eski eserlerin nakli, ne bu tapınaklar kadar güç, nede bu kadar maddi yardım ister. Biraz ilgi bu sanat eserlerimizi kurtarabilir.

Bunun örneğini, azınlığı teşkil eden Ermeni vatandaşlarımızın yakın ilgileri göstermiştir.

Keban Barajı göl sahası içinde bulunan, Tunceli İlinin Pertek İlçesine bağlı Til Köyünde, sanat değeri olan, eski bir kilisenin Elâzığ veya Harput'a nakledilmesi için, Ermeni vatandaşlarımız adına, İstanbul Ermeni Patrikhanesi Papazlarından Siverk Savarş Balımoğlu ilgililere müracaat ederek, bu eserin nakli sırasında yapılacak bütün masrafların cemaati tarafından ödenmesini teklif etmiştir.

Bu ilgi bize, göl sahası içinde kalacak diğer eserlerimizin de kurtulabileceği ümidini vermektedir.

Pertek'teki iki camimizi, Denizli (Keban ilçesine bağlı) ve Han-İbrahim Şah'daki kervansaraylarımızı, DSİ., Vakıflar, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüklerinin müşterek yardımları, tarihimizi, kültürümüzü, medeniyetimizi kuvvetlendiren, hayranlıkla seyrettiğimiz, atalarımızın bu hediyelerini yok olma tehlikesinden kurtarabilirler.

Düşüncelerimizin tatbik sahasına konulacağı günün yakın olmasını dileriz, bu toprakların çocuğu olarak.

NAZIM HİKMET!

Fikret MEMİŞOĞLU

Dün de, bu gün de, bu isim tartışma konusudur. Bir kısmı, bunu göklere çıkarır; bir kısmı yere batırır. Belli ki o, gerçek bir eleştirmenin konusu değil.. Objektif bir açıdan Nazım Hikmet'i özetlemek gerekirse, «güzel Türkçe ile şiir yazan bir Moskof şairi» demek lâzım. Komonizm idesi, onun ülküsü değil, peçesidir. Kızıl bir peçe.. Bu kızıl peçe arkasında, Moskof emperyalizmine kul köle olan kapkara bir yüzdür o!... Sarı benzinden de belli ki südünde, ya da sümüğünde bir karışıklık, bir bulanıklık var. Salon sosyalistleri bunu inkâr etse de, Moskof realistleri inkâr etmiyor. Eserlerinden mezar taşına kadar hepsi, onun Moskofluğuna delildir.

Ama, güzel Türkçe'sine, Türkler için hançer olarak kullandığı, yatkın diline gelince, başarısını inkâr etmek faydasızdır. İçten vurmak için Türkçe'nin içtenliğini sezmiş bütün inceliği ile öğrenerek bu dille yazmıştır. Şanımıza, kanımıza, dinimize, kinimize karışsın, bu yolla onları bozsun, Türk'ün varlığına mezar kazsın diye...

Bu hükme, ulusal duyğularla, yurtsever kaygularla vardığımız sanılmasın. Objektif görüşün bir sonucudur bu.. Bu kararın delilleri bu şairin kendi hayatı, kendi eserleridir yine...

Nazım Hikmet hakkında, gizli açık çok şey söylenmiş, çok şey yazılıp çizilmiş ama, hakkındaki en derli toplu kitap, yoldaşı ve arkadaşı Vâlâ Nurettinin «bu dünyadan Nâzım geçti» adlı kitabı..

Yazar; «Hayatı, bir tren yolculuğu» farzediyor. Gidişe göre, arkası dönükleri «gerici»; yüzü dönükleri de «ilerici» saymaktadır. Ama ileriye bakmak değil, ileriyi görmek önemli.. Görmek te ileriyi hazırlamak içinse, anlam taşır. Yıkmak için se, bu görüş, bir eriş değildir, bir duruş bir gerileyiştir.

Çünkü ileriyi hazırlamak için malzeme ister, kıyas ister, maya ister, yoğurmak ister. Bu da, geriye bakıp, ileriyi görmekle kabildir ancak..

«Geçmiş» «gelmiş» den üstünse, «gelecek» i, önce «geçmiş» e kadar ulaştırmak sonra da «geçmiş» ten ileri bir kata çıkarmak gerek... Bu gerek için de, köksüzlük değil, kök ister. Bu yönden gerici sayılan Yahya Kemal'in, ilerici çabası, inkâr edilemez:

Ne harâbî, ne harâbâtiyim;
Kökü mâzîde olan âtîyim.

Kökü mazîde olmayan, atîye kol kanat açamaz ki!..

Nâzım Hikmet'in dikkate değer yanı, Türkçe'yi sevmesi, övmesi ve işlemesi değil mi? Bunun da nedeni, «Kökü mâzîde olmak» tan dolayı.. Çünkü kök, mâzîsi ve hâliyle, bizi bağrına basan millettir, halktır. Dil yönünden; Nâzım Hikmet'te halk tan gıdalanmış, halkın hulkuna varmıştır da ondan Türkçe'yi sevmiş...

Bunu örneklerle açıklıyacağız.

Halk şiiri özellik taşır, en güzel Türkçe, halkın deyişi, halkın deyimidir de onun için...

Nâzım Hikmet, işte bunu sezmiş, bu silahı kalem olarak kullanmıştır. Köksüzlük sevdasında olan bu kişi, böylece orijinal olmak davasında.. Bu dili, «argo» nun şiirini yazmak için, maksadına alet ediyor. Kasti, budur onun. Kendisini konuşturalım:

Sairim!
Şimşek şekillerini şiirlerimin
Caddelerde ıslık çalarak
Çizerim duvarlara...

Kendi başına buyruk, serazat, serseri olmak, ona göre bir orijinalitedir. Benimsenmeyen bir orijinalite. Nâzım, işte bu bu benimsenmiyeni, önemsiyor. Orijinalitesi burada. Bunlar, fantazî düşkünlüğüdür. Gösteriş budalalarının maymun iştihaları gibi... Bir süre «ilerici» diye anılır, bir süre sonrada böyle ananlar yanılır, bu gibilerden...

Nâzım Hikmet'te insanlık ideali var! Bunda, samimi mi? Samimi ise bunun kaynağının farkında mi? yoksa bunun farkındadır da inkâr mı ediyor? Rusya'dan değil, Mevlevilerin sohbetlerinden sızmıştır bu ideal ona... Sammii ise, münkir demek. Münkir olmasa, nankör muydu?!. İlk yazdığı şiirler bunun örnekleri dir:

Ebed'e set çeken perdeyi deldim,
Aşkı içten duydum, arşa yükseldim.
İşte huzurunda secdeye geldim,
Ben de müridinim işte Mevlânâ!

Diğer bir örnek :

Pervane gibi yanar, döneriz hep döneriz,
Ayni yerde başlarız, ayni yerde söneriz.
Deriz ki, ilerledik, ayni yoldur geçilen;
Bu ebede zulmette bir seraptır seçilen.

Sonra Nâzım, Mevlânâ'nın: «Suret, hemi zıllest» inanışını inkâr ederek: (Suret, hemi hakikat est) demekte israr etmiştir. Bu hakikatı da neye bağlar bilir misiniz? Dr. Freud gibi sâde şehvete!! Her halde, kültürlü anasının ilhamı olmalı...

İnsanlardaki bu zaaf, beşerin sürümü için, yaratılıştan gelmede... Fakat hayvanîdir. Her yaratıkta var. Yalnız insana özgü değil... Bu zaafın, beşerin yaratılış hikmeti olarak alınışı, ruhundaki maddeciliğin tepkisi.. Baba izinde değil, ana dizinde oluşun eseri bu...

Şiirdeki gücü: Nâzım Hikmet'in şiir gücü yok değil, var. Hem de ona özenenlerin hepsinden çok.. Bu, iki sebepten: Birincisi, Türkçe'yi füsunlu olarak konuşan Mevlevilerin sohbetlerinde bulunuşundan; ikincisi, annesi Celile hanıma tutkun Yahya Kemâl gibi, kendi tabiriyle: «Osmanlıların en usta şairi» nin, böyle bir şiir ustasının, onun ilk yazdığı şiirleri rotüşündendir. Bu rotüş, ilk şiiriyle başlar. Bunu, Yahya Kemal'le sohbet arkadaşlığı yapan yazarların kitaplarından öğreniyoruz. İlk şiirine örnek verelim:

— SERVİLİKLER —

Bir inilti duydum, serviliklerde,
Dedim: Burada da ağlıyan var mı?
Yoksa tek başına bu kuytu yerde
Eski bir sevgiyi anan rüzgâr mı?

Gözlere inerken siyah örtüler,
Umarım ki artık ölenler güler.
Yoksa hayatında sevmiş ölüler,
Hâlâ servilikte ağlıyorlar mı?

Bu şiirin, bir gencin kaleminden çıktığı belli.. Ama, dış ve iç ritim bakımından örgülü bir şiir... Özüme dokunulmaksızın, sözün dizilişi vezin ve kafiye örülüşü, usta bir kalemin eseri... Bu yaşta rotuş gören şair, şiirin en güzel söyleyiş olduğunu öğrenerek, özlü söze kulak verecek, rastgele şiir yazmaktan da sakınacak, öz şiiri bulmak ve duymak için, konuşana ve yazana kulak kabartacaktır. Bu uyanıklık, in-

sanı dikkate ve rikkate götürür.

En samimi, en halis söyleyişleri, halk dilinde bulan Nâzım, Kırk Haramiler gibi «açıl susam açıl» diyerek, Türkçe'nin hazinesine dalmış, bu dilin büyüsü içinde yoğurulup kalmıştır.

İmdi, onun gücü kendisinden değil, Türk halkındandır. Şiir heyecanını perkiştiren de, anonim halk şiirleridir. Çünkü, onlar, sahipsiz oldukları halde, Türkçe'nin en başta gelen sahipleridir. Hoyratlar, Mayalar, Türküler, halkın ruhunu ören en çözülmez bağlar... Bir eserin, ifade edemediğini; bir türkü veya bir hoyrat deyişi, en içli güçle ifade eder.

Nazım, Halktaki bu ifade gücünü sezdiği için, yapmacık kalem dilini bozmuş, yepyeni sanılan mısralar dizmiştir. Gıdalandığı yer, kendi ruhu değil, halkın efsunlu ruhu, Halk Türkçe'sinin ruhlara işleyen füsûnudur.

Nâzım Hikmet, Moskof olmadan önce, bu ruhun heyecaniyle şiirler yazmıştır. İlk önce, dikkati çekişi de bundandı.

İster Türkiye'de, ister Rusya'da iken olsun, Türkçe'yi övmekten kendini alamayışı, bundan. Bakın ne diyor:

(Dünyanın, en güzel dillerinden biri ve belki de en başta gelenlerinden olan Türk Dili'nin, yabancı diyarlarda tanınmasına vesile olabilmek, ömrümün en büyük sevinci ve şerefi olur.

Bir köylü, toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse, ben de Türk Dilini öyle seviyorum.) Bunları diyen, kasap Stalin'in oğlu Nâzımdır. Önceleri, milliyetçi olan genç, sonraları, kendisini Stalinin yarattığını söyliyecek kadar şahsiyetsiz ve haysiyetsiz olmuş! Sebepsiz olmazsa gerek. Her halde emdiği sütün ve soluduğu evdeki hayatın tepkisi bu..

Büyükdedesi, Berlin Kongresi'nde Osmanlıları temsil için bulunmuş, Hıristiyanlara hak tanımak zorunluğuna katlandığı için, Arnavut'lar tarafından linç edilmiştir: «Sizi gavura satan bu, bizi gavura satan sensin» diye diye...

Büyükdedesi ki Mehmet Ali Paşa'dır. Irk bakımından Türk değil, dönme bir Fransız veya Alman...

M. Ali Paşa'nın linc edilişi, tahrik sonu mu, tahkik sonu mu? Bu sorunun cevabını, tarihe bırakalım.

Fakat Nâzım Hikmet'in, niçin linç edileceğini, linç edilmemek için neden Rusya'ya kaçtığını, soruşturmaya, araştırmaya lüzum yok. Bunu, herkes biliyor. Salondaki aydından, dağdaki çoban'a kadar.

Soyunun ana taarfı, Polanyalı, Çerkes, Alman, Fransız gibi, Türkden gayrı ırklara mensup, Türk'e karıksamamış kimseler. Dedelerinin hatırası içlerinde... Milliyetcilikten vaz geçişi de bundandır.

Önce, Mevlânâ'ya mürid olup, secdeye varan şâir, sonra ona sataşmaya kalkışmıştır. Mevlânâ'nın «Aslem Türkest, eğerçi Hindigûyem» deyişinden olmalı...

Hayatın sırrını, hayvanî sıfattan ibaret sayan Nazım'ın inanışına göre, Türk'ün mâzisini, hâlini, âtisini inkar etmesinde şaşılacak cihet yok. Çünkü o, Polonez ve Çerkez Câzibesine sergi olan anasının, Celile Hanım'ın oğlu!...

Ama şeceresi, hep paşalarla dolu: Alman dönmesi M. Ali Paşa, Polonez dönmesi M. Cealettin Paşa, dönmiyenlerden anne dedesi H. Hüsnü paşa ve Enver Paşa, baba dedesi M. Nazım Paşa v.b.

Şecere, dikkat çekici!... Anne tarafında, bir haylı Çerkes kadın olduğu da, Vâ-Nû' nun bildirisidir.

Vereseden de Celâlettin Ezine, Rıfat Oktay, M. Ali Aybar var veraset kanunu inkar edilemiyor.

Türkün kaderi böyle... Bizde paşalık, paşababalık, hep verâsetle... Liyâkatle de-

ğil... Tinsel ve tensel imkân da böyle hazırlanır.Çin Seddini geçer gibi engelleri aşarak ,Anadolu'dan gelüp, Paşa olanlar varsa, bunlar istisna! Hem de hepsi damgalı... Doğulu ise Kürt, Azeri ise Acem, Kuzeyli ise Laz, Güneyli ise Arap!... Selânik'den Yanya'dan, Zağrep'den gelenler sâde Türk!... Ne garip şey...

Dün öyleydi. Bugün öyle değilse ne iyi, ne güzel... Ama, köşe başlarında yine onlar, sosyaliste, fantazistler... Biz yine uzakta, Anadolu'da liberalist ve idealist!... Onlar mekan kolcusu, biz meram yolcusu...

Biz yine, Paşalar torunu Nâzım Hikmet'e dönelim.

Nâzım, babası Hikmet'in ,annesi Celile'den ayrılışı üzerine, aile anaforu içinde bocalayıp, durmuş. Ana, baba, ikisi de çapkın, ikisinin de gözü dışarda sağa, sola sapkın... İşte bu aile çapkınlığı ve sapkınlığı onu, ruh ve şuur ölçüsünde tatminsiz bir tip haline getiriyor. Kendini mânen tatmin etmek ihtiyacında... Önce, koyu bir milliyetci oluşu, bu yüzden. Deniz subayı, bir kahraman olmak istiyor. Ama bir asker olarak değil, bir sanatçı, bir şâir olarak, bu isteğin peşindedir. Çağımızda Ortaokul kitaplarında, millî bir şiir diye ezberlettirilen «Sarı Zeybek» ten hâfızamda kalan mısralar :

Bir gece, bir odada 4 arkadaş toplandık,
Bir uzak rûyâ olan geçmiş günleri andık;
Dördümüzden ikisi, Aydın uşaklarından,
Efelerin kanıydı, damarlarındaki kan;
Onlardı, en ziyâde ağlıyan için için!..
Bu hali, nihayete erdirebilmek için ,
Bir sedefli tanbura vererek küçüğüne,
Dedimki: kımıldanın bu küskün haliniz ne?!.
Çaldı, tanburasından târihin sesi geldi
Dağlara yaslanarak «Sarı Zeybek» yükseldi..

Nâzım Hikmet'in san'at hayatının önü, böyle başladı, sonu bilindiği gibi şöyle bitti:

Bitişini, ikinci bir yazımızda anlatacağız.

NİCE'TE TÜRK OYUNCULARI

Cenk havası çaldı Nice'te
Gümbürdedi kalkanlarımız
Mohaç Ovasındaydık sanki
Sanki Niğboludaydık
Vurun diyordu cenkçibaşı Halil Efe
Vurun bre kurtlarım
Vurun ki beş yüz yıl önceki Frenk Cenklerinin
Zaferlerini kutlayalım

Vurur Yenişehirli Hasan bu buyrukla
Hûdavendigâr için
Bursa'dan Mustafa vurur
Sultan Selim Han için
Sarsılır duvarları al perdeli sahnenin
Korku düşer içine Josephine'in Hélène'in

Arkasından «uşaklar «sîra» «sîra»
İnletir mermerleri
Bir türküyle dolaşırlar tüm limanlarını dünyanın
Ellerinde Sürmene hançerleri

Sonra bir zurna sesi duyulur
Bak Hat'çe Bacım sahnede
Dal gibi fidan gibi
Başında pullu puşu
Sırtında salta yelek
Kızarır durur utançtan
Ah Hat'çem eksik - etek

Hat'çem, mavi şalvarlı Hat'çem
Boyuna bosuna kul olduğum
O ne salınıştı o ne endamdı o
Boş değilmiş hele şükür
Uğruna vurduğum vurulduğum

Dök kara saçlarını aktopuğun üstüne
İpek şalvarın şenlensin
«Viva» desinler «Ole» desinler yüz kere
Sen dünya güzelisin

HURŞİT SAİM

Not : Bu şiir, Türk oyun ekiplerinin Avrupa şehirlerindeki gösterileri sırasında yazılmıştır. Son üç bent, Elâzığ «Çayda Çıra» oyun ekibi içindir.

EĞİTİMDE DİSİPLİN

Şükrü KACAR

Modern eğitimde disiplinin özel bir yeri vardır. Demokraside de disiplin başta gelen etmenlerden biridir. Eğitimin her aşamasında salt bir yeri bulunan disiplin, bugün çok eğitim çevrelerinde eğitim anlamına gelmekte ve eğitimciler tarafından da böyle anlamlaştırılmaktadır.

Eğitimle eş anlamda kullanılan disiplin anlayışı toplumlara göre değişmekte, bazı toplumlarda şiddet yerini tutmaktadır. Demokratik eğitimin temel kurallarını uygulamakta olan ülkelerde ise, yukarıda değiniliği gibi disiplin yumuşatılmış ve eğitimin yerini tutacak kadar ılımlaştırılmıştır. Modern eğitim kurallarını uygulamağa çalışan öğretmen okullarımız, genç öğretmen adaylarına durmadan bu yolda telkinlerde bulunur, disiplinin demokratik yollarla sağlanabileceğini önerirler. Oysa disiplin, bulunulan yerin toplumsal koşullarına göre de değişebilir. Öğretmen, içinde bulunduğu toplumun disiplin anlayışını incelemek, toplumun temel yapısı hakkında yeterli bilgiyi edindikten sonra eğitim ve öğretimi disipline etmek zorundadır. Çok meslektaşlarımızın başarısızlığa uğramalarının gerçek nedeni de budur. Çevreyi tanımadan, çevre hakkında kesin bilgilere sahip olmadan eğitim uygulamasına girişmek bizi çok kez başarısızlığa götüreceği gibi birtakım olaylarla karşı karşıya gelmemize de yolaçabilir.

Bugün çoklukla okullarımızda oluşmakta olan disiplin olaylarının gerçek nedeni de, disiplinin yanlış anlaşılması veya uygulanmasındandır. Özellikle problem öğrencileri yola getirmek için başvurulan metotlar, çok zaman geri tepme yapmakta,

öğretmenlerimizin kişiliklerini zedelemektedir. Henüz mesleğin yenisi olan öğretmenlerde bu denli uymazlıklar daha çok göze çarpmaktadır. Öğretmen - öğrenci psikolojisinin bağdaşamamasının gerçek sebepleri vardır. Öğrenci, öğretmenle kendi arasında bir mesafe bulunduğunu bilir. Bunun için de ondan çok şeyler bekler. Tanrı sanatının sahibi olarak nitelendirilen öğretmenden, bunun içinddirki çok şeyler beklenir. Öğrenci her zaman öğretmeninin hoşgörüldüğünden faydalanmak, kusurlarını ona bağışlatmak ister. Öğretmen bunu yapmayınca, öğrencisinin gözünden düşer. Despot ruhlu bir kişi olur. Öğrencilerini anlıyan, onların ruh derinliklerine kadar inip, kişilikleri hakkında yeteri kadar bilgiye sahip olan öğretmen, hangi durumlarda olursa olsun, onları etki alanına sokar, durumdan doğan otoritesini derhal gösterebilir. Esas olan da durumdan doğan ve öğrencileri, toplumları etkiliyen otoritedir. Modern disiplin anlayışının temelini de bu şekilde sağlanan otorite meydana getirir.

Görevse (functional) bakımdan disiplin «erkek ve kız bütün çocukların demokratik bir toplumun yaşam tarzına göre hazırlanması» diye tanımlandığına göre, yetişmekte olan genç kuşakları bu anlayış açısından ele alıp yetiştirmek ve topluma hazırlamak zorundayız. Yukarıdaki disiplin anlayışı, eğitimi bir bütün olarak kapsamaktadır. Bu, ayni zamanda eğitimin geniş bir tanımı olarakta kabul edilebilir. Ülküsel (ideal) demokrasilerde son derece zorunlu olan anlayış ve yönelişlerin, bağımsız disiplin anlayışında birleşmesine şiddetle gerekseme vardır. Gençlerimizin kişilikli, bugününü ve yarınını düşünebilen insanlar olarak yetişmeleri, toplumun temel taşlarını pekiştireceği gibi, toplum gelecek tüm felâketleri göğüslemelerine de yol açacaktır. Bilinçleşmiş bir disiplin anlayışı, toplumları gelecek bütün tehlikelerden her an kurtarabilir. Böyle bir disiplinle yetişmiş insanlar, bencil olmaktan çok özgeci ve vatanını düşünen kişiler olarak göze çarparlar. Fırsatları, kendi çıkarlarından çok, memleket ve toplum yararına kullanmak isterler. En ufak bir arka düşünceleri olmaz. Kendilerine yöneltilen sevgi ve sempatileri kötüye kullanmaz, bir adım gelene üç adım karşı giderler. O vakit toplum görevini yapmış, öğretmen iyi kuşaklar yetiştirmiş olmanın tadını duyarak mutluluk zirvesine ulaşabilir.

Halkın Dilinden :

MAYALAR

Sabah oldu, tanyıldızı atıyor;
Cümle kuşlar, destur almış ötüyor.
Sevdiğini sarmış herkes yatıyor;
Bana döşek diken olmuş batıyor.

Benim derdim, dağlar taşlar ünlesin;
Yar da çıksın hasbahçede yanlasın .
Bir taş attım arif olasın anlasın,
Anlamazsa yazık bana, vay bana!...

Çıkıp çıkıp, yükseklerden bakarım,
Boz bulanık seller gibi akarım.
Gönül seni ataşlara yakarım,
Yaklaşmayın, ataşıma yanarsız.

«Kurban olam Ağmıkeri üzüm» e
Benzetirim nazlı yarın gözüne.
Hasmım varsa çıksın, meydan düzüne,
Ya öldürür, ya ölürüm yar için.

Akşam oldu, gölge bastı haremi;
Elin uzat göstereyim yaremi.
Kavuşmamız bizim daha sora mı?
Bu hasretlik kiyamete kalmasın!

Gönül yükseklenmiş alçaklıyamam,
Hulkum çok daralmış, sır sakliyamam.
Goncamın üstüne gül kokliyamam,
Daldan dala konan bülbül de olsam.

Uzun kavak çıkar seni budarım,
Başım alır, diyar diyar giderim;
Yara borcum, bir canım var, öderim.
Yar uğruna adadığım can olsun.

Güzel! diye diye lal oldu dilim,
Saçıldı kısmetim, har oldu gülüm.
Yar yar diye, uy ben ölüm, ben ölüm,
Yar yolunda ölmiyeni öldürün.

Geçen Sayıdan Devam:

Fikret MEMİŞOĞLU

GÖÇ DESTANI

ÇAYDA ÇIRA

Ama bir gece, bu buluşmaların son gecesi.. Çünkü Gökçe kız, bir daha gelmiyeceğini söyliyerek, uğur dilerken; dönüp Buğu Han'a:

«Yerin, gökün bilgisini öğrendin, benim gelmem gerekmez artık. Yarından tezi yok, dört, yana, dört yöne yürüyüp, bayrak açın. Yollar sizin, iller sizin olacak. Ama sakın ha, adâletten ayrılmıyasınız. Her gittiğiniz yerde, adâlete uyunuz, adâleti yayınız. Hiç bir kılıç, hiç bir ok, adâlet gibi keskin, adâlet gibi yetkin değildir» diyerek, söz keser.

Giden kız, bir daha gelmez. Ama o gittikden sonra sabaha kadar, Boğo Han, hep o kızla, o sözle uyur uyanır, oyalanır durur. Artık ne onun dedikleri unutulur, ne de öğrettikleri...

Sabah olur olmaz kardeşlerini başına toplıyan Boğo Han, birer tuğ verip, onları başbuğ yaparak, ordularının başına geçirip, muştularla uğurlar. Dört kardeşin her biri, dört ülkenin fethine yürür.

Onlara sıkı sıkı öğütlenen şey, adâlete uymaları, güzellikler ülkesine uğramaları. Şâyet insan ve hayvan karması, melez yaratıklara rastlanılırsa, oradan geri dönmeleri de tenbihlenir onlara... Çünkü Türkler, karışık kandan, hayvana benzer insandan, çirkinlikden, çarpıklıkdan sakınırlar ötedenberi...

Her söylenen tutuldu, her istenen yapıldı. Dört yandan gelen zafer haberleri, sınırdan sınıra, serhatden serhade ulaşıyor du. Bu yengin ordular, dört yönden gelerek aynı günde, Balasagun sahrasında, o tağ kurdular. Tutsak hükümdarlar, birer birer Boğo Han'ın huzuruna çıkarıldılar. Ama, çirkin yüzlü, çarpık gözlü, Hint Hükûmdarı bunların arasında yok. Çünkü o, insan ve hayvan kırması bir yaratık, Güzel bir mahluk değil de ondan.

Diğer hükümdarlar, Boğo Han'ın buyruğu ile kendi ülkelerine gönderildiler. Bunlar, gözel ve uslu insanlardı. Kendi ülkelerinin huzurunu sağlamakla, görevlendirildiler.

Yıllar geçti, ölen öldü kalan kaldı. Türk İmparatorluğu'nun uğuru ve huzûru, değişmedi hiç... Çünkü Kutdağı pırıl pırıl yanıyor, çevresinden akan çaylar gürül gürül çağıldıyor, tılsımlı ağaçlardan yine salkım, salkım yır ve nur süzülüyor. Halk, her avdan, her savaşdan döndükçe, ruzgarlı havalarda mağaralar içinde, durgun havalarda, meydan ortasında, şölen kuruyor, tören yapıyor, çaydaçıralarla şenlik esenlik içinde...

★

Boğo Han öleli çok olmuş... Bir çok da torunları kalmış...

Otuz göbek sonra, onun tahtına «Yolun Tekin» geçer. Bunun, bir de burnuna su seyirtmiş, «Gali Tekin» adında oğlu var. Bu Yolun Tekin dedikleri, Türk ülkesinin, perk ilkesinden yolunmuş, gelenek ülküsünden yoksun bir adam. Sanki kendinden iğrenen, Çin'e imrenen yoz bir hükümdar! Halbuki Çinliler de, tâ Boğo Tekin çağından beri, Türklerden yılgın. Onların baskınından korunmak için, yaptıkları yüceset bile kendilerini koruyamıyor.

Çaresiz kalan Çinliler, bir tedbir düşünürler. Hükûmdarlarının güzel kızını, «Fağfûr» diye anılan «Kiyuliyen» i Gali Tekin'e vermek, Yolun Han'la hısım olmak. Hısım, hasım olmaz diyerek.

Ama bu tedbir, geçici olabilir, dediler ve Türkelinin uğru neyse, ona sahip çıkmayı akıllarına kodular.

Bu son tedbiri akıldan çıkarmıyarak, Çin Kralı, güzel kızını, kurnaz bir elçisiyle Yolun Han'a gönderdi. Kiyuliyen, Gali

Tekin'e gelin olacak. Çinden, Uygurelinc yönelen elçi, Türkili'nin uğurunu, Yolun Hanın ise bu uğuru değerlendiremediğini, sonra göre görenip geldi. Türkili'nin uğru bir yeşim kaya idi. Türkler buna «Kutdağı» diyor. Ama Yolun Han, Türk ereneğinden habersiz.

Bakıcılarla bile gelen Çin Elçisi, Hatun Dağı'na otağ kurdu. Kutdağı, o çevredeki Tanrıdağı'nın, güneyinde. Ona her bakanın gözü kamaşıyor, her görenin yüzü emişiyor. Bakıcılar, dediler ki: «Hatundağı'nın mutluluğu da hep bu yeşim kayadan. Ne yapıp yapıp, bu Kutdağını, koparıp aparmak gerek!...

Huzura çıkan Çin Elçisinden, geleneğe göre başlık olarak ne istediği soruldu. Bakalım, elçi ne istiyecek?

«— Yüce Hâkân! Hükûmdârımız size bir mücevher gönderdi, en kıymetli bir fağfur!» Diye başlıyan Elçi, söze devam etti:

TÜRKÜLERİMİZ

1

Yönünü bülbüle dönen
Güle, «yüzgörümü» bunlar.
Nağme nağme yanıp sönen
«Çaydaçıra» mumu bunlar.

2

Gönül yükü kile kile,
Söz anlatmak müşgül dile.
Sıla, göz göz durmuş yola;
Düşlerin yorumu bunlar.

3

Ezelden sevdaya dalmış,
Yıldızı bahtına gülmüş.
Yerlerden temennah almış
İlkbaharın çimi bunlar.

4

Bunlar, ak üstünde kara
Gecelere, olmuş çıra.
Boş küpten süzülen şıra,
Has bardağın demi bunlar.

5

Kış burada, yaz burada;
Atlı gitmiş, iz burada.
Eme geçer söz burada,
Masalların tümü bunlar.

6

Kıt'a kıt'a, pâra pâre,
Dağılır dertlere çâre.
Sevdadan yüktutup, yâre
Yelken açan gemi bunlar.

7

Meyva dalındaymış meğer,
Rahmet oluk oluk yağar.
Mihrabından ay'lar doğar,
Gönüllerde cami bunlar.

8

Tel, duvak, gelin başıdır,
Toy, düğün, binek taşıdır.
Acı, tatlı göz yaşıdır,
Mendilerin nemi bunlar.

9

Atalar sesidir türkü;
Serhatlerden gelir belki;
Hepsi o kadar bizdenki;
Dayı, bibi, emi bunlar.

10

Ağyara derman sormadan,
Nâmerde ferman vermeden,
Bir hayat akmış durmadan,
Akan selin kumu bunlar.

Cenâni DÖKMECİ

Bir Millet Nasıl Çöker

Ramazan DEMİR

Bir Milletin fertleri, kendi benliğinin inceliklerine vakıf değil ise, o milleti, kendi fertleri çökmeye mahküm etmiştir. Milletlerin kalkınması, kendi öz varlıklarını, kendine has öz benliklerini dünya kamu oyuna ispat etmekle mümkün olmuştur. Kendinden kaçan bir milletin fertleri, kendi benliklerini değil ki Dünya kamu oyuna ispat etmek, kendi kendisini tanımaktan aciz kalmış, varlığının mevcudiyetinden haberi olmıyan bedbin zavallılardır. Mevcut nimetlerden - faydalanmasını bırakalım haberi olmayan, hele hele bunları inkara kalkışan nasipsiz zavallılardan bir memleket için fayda beklemek, deliden fikir almaya benzer.

Milletinin bünyesindeki cevherleri keşfedemeyip, mevcut bir varlığı kendisinde değil de, başka yerde aramak ne garip bahtsızlıktır; ne garip gaflettir?.. Bir milletin çöküşü, kendini bilmemekle, kendinden kaçmakla, kendi kendine düşman olmakla, en fenası. kendi özünü başkasının özünde aramakla başlar. Bundan daha tehlikeli bir buhran olabilir mi? Her milletin kendi özüne has bir kaftanı vardır. Başkası için biçilmiş bir kaftanı kendisine giyiren bir milletin yolu, ya tahtalı köyden, ya da dibi olmayan bir uçurumun başından geçer. Topyekün bir milleti bu yola sevk eden acaba milletin kendisi mi, yoksa milletin kaderinde söz sahibi olan kişiler mi? Bu soru çok önemlidir. Buna cevap vermek, teşhisini koyup, reçetesi yazılan bir hastalıktan farksız hale getirmek demektir ana dâvayı. Cevap herkesçe bilinir. Verilecek cevabın nedeni, niçini, sebebi nedir. Bunu, cevaplandırmak lâzım-

Şüphesiz ki bir milletin kaderinde rol oynıyan kişiler, milletin yönünü o yola sevk etmiştir. Burada akla gelen soru: «Kendi kaderlerini ellerinde tutanları kim o mevkiye getirmiştir?» sorusudur. Bu soruya karşı sormaklığımız gerekir ki, kültür grafiği (milli kültür, menfaatçılar tarafından inkar edildiği için) sıfır derecede başlıyan bir milletin, kendi kaderlerince verecekleri karar da kendilerinin aleyhine tecelli etmeyecek mi? Bir memlekette söz sahibi kişiler, eğer o memleketin öz evlatlarına yabancı görünüyorlarsa, buhranın ilk adımı atılmış demektir. Vatandaşının içine girmekten korkan veya çekinen söz sahibi kişiler, kendi kendilerini kaybetmek üzeredirler. Ve hemen söylemek gerekir ki, bu söz sahibi kişilerin neden ve kim tarafından o mevkiye getirildiği sorusunun cevabı, halka devamlı yabancı kalmaları ve kendilerini, esas memleket sahiplerinden ayrı görmelerinden ileri gelmektedir. Kendilerini ayrı görüşün kompleksi ile devamlı milleti aldatma kabiliyetini göstermişlerdir. Kendine göre bir yol tutturup, milletin tümünü o yola sevk etmek istiyen kişiler, kendini bilmezliğin kompleksi altında ezilip büzülmektedirler. Bir milletin yönetimi bir kişinin elinde olmazsa bile, parlâmento mevcut olsa - binlerce kişinin sandalya işgal etmeleri bir şekilcilikten öteye geçememiştir; eğer gerçekten milletinin öz evlatlarını tanımamış ise o binlerce kişi...

Bir milletin çöküşü, yalnız kendini bilmemekle de kalmaz. Her ne suretle olursa olsun, yabancı hayranlığı bir milletin milli ruhunu, milli kültürünü körletmeye kâfidir. Yabancı hayranlığı, hele ruhların derinliklerine işlenince, genç dimağlar için bir moda şeklinde telakki edilince, en ufak şeyde dahi taklitçilik hakim olursa bir memlekette, ona tümüyle «taklitçi» demek. Ruhlarda bu da çirkin mukabelelerle karşılanırsa, işte o zaman memleket evlatlarını da iki gruba ayırmış olacak, kardeşi kardeşe düşman edecektir. Yabancı hayranlığı ile bir memleket evlatlarının biribirine düşman olması kadar acı bir şey olabilir mi?

Gene memleket yöneticilerine gelmek istiyorum. Bir memleketin menfaatlarını

kendi yararına kullanmak istiyen memleket yöneticileri, her kaldırdıkları taşın altında «menfaat» kelimesini ararlar. Bu kelime karşısına çıkacak her şey onlarca «memleket için zarardır» denir. Yukarı da değindiğim gibi fikri yönleri ne olursa olsun dayanak noktaları tektir: O da aldatmaktır. Aldatmak öylesine san'at olmuş ki kendilerini, aslında kendilerinin aldandıklarının farkına varamiyacak kadar zavallı kalmışlardır. Menfaatı kendilerine prensip edinen yöneticilere karşı, halktan gelecek her türlü reaksiyonu susturmak için, en modern entrikalara baş vurmaktan kendilerini alamazlar. Alamazlar çünkü menfaat dumanları kaplamıştır onların göz bebeklerini. Hem de öylesine bir kaplayış ki, iğne soksan bile his etmez acısını gözünün...

Bir memleketin, bir milletin kalkınması gerçek ideal sahibi, ta mânasıyla inanmış, ülkücü ,hedefi belli olan (felsefesi olan), kafasını çabucak kiraya vermiyen, her yaptığının karşısında kendini sorumlu tutan, her şeyden evvel kendini bilen kişilerle mümkündür. Böylesi kişilerin bir memlekette söz sahibi olmasıyla gerçekleşir ancak gerçek kalkınma. Memleket menfaatlarını her yerde her zaman kişi menfaatından üstün tutan kişilerle kalkınır bir memleket. Kendi menfaatlarını memleket menfaatlarına tercih eden, gerçekten dâva adamı bulunmadıkça bir memleketin başında, millet malını ganimet niyetine yağma eden çapulculardan farkları kalmiyacaktır, bu yönetici müsveddelerinin...

Bir memleketin kaderinde büyük rol oyniyan diğer bir mevzuu daha var: O da, bir milletin gençliği yeni yetişen gençliğin mihenk taşındaki değerinin derecesi. Mihenk taşının gösterdiği değer derecsinin grafiği sıfırdan başlıyorsa eğer, gençliğinin, dolayısiyle milletin geleceği sıfır demektir. Bir işi sıfırdan başlayıp, iddiali bir hamle ile derece derece yükseltmek, büyük bir başarıdır. Ve bu başarı gleceğin başarısıdır. Acı olan sıfır grafiği, gençliği kendi değerince kaderine terketmektir.

Sonuç olarak, miletler yarınlarını bugünleriyle hazırlarlar. Bugünleri karanlık olan milletlerin, yarınları nasıl olur acaba? Ve biz de bir millet olarak, yarınımızı, bugünümüzle ne dereceye kadar hazırlamış durumdayız; hiç bu soruyu sordunuz mu kendi kendinize? Sorun ve cevabını arayın...

Ramazan DEMİR
KEBAN

Hazırlayan

ZEHRA DOĞAN
K. Meslek Öğretmen Okulu
Evidaresi - yemek bölümü öğrencisi

Elâzığ ve Harput'un Özel Yemekleri

Elâzığ ve Harput'un özel yemekleri

HARPUT KÖFTESİ :

Malzeme 500 gr. yağsız kıyma
350 gr. kıymalık bulğur
150 gr. soğan
1 demet maydanoz
1 adet taze soğan, tuz
karabiber, kırmızı biber

yapılış: Bulğur ve ince doğranmış soğan, bol toz biber, tuz konup iyice yoğurulur, bulğur sertliğini kaybedene kadar yoğurulur. Diğer taraftan iki defa çekilmiş koyun butundan kıyma, karabiber, ince doğranmış maydanoz ilave edip tekrar yoğrulur tam kıvamına gelince toplanır ceviz büyüklüğünde parçalara bölünerek avuç içinde şekil verilip servis tabağına dizilir taze soğan ve maydanozla süsle

nip sofraya alınır.

LİVİNC :

malzeme 3 yumurta
150 gr. yoğurt
300 gr. un
karbonat
500 gr. yağ

yapılış : Hazır olan ciğ köfte iki el ortasında şekil verilir, diğer taarftan 3 yumurta 5 kaşık yoğurt ve karbonat bir kapiçinde yumurta teli ile çarpılır kıvamına gelinceye kadar un ilave. Hazır olan köfteler livince bulanıp kızğın yağda kızartıp servis tabağına alınır.

İÇLİ KÖFTE :

malzeme
içi için
500 gr. yağlı kıyma
300 gr. soğan
500 gr. ceviz
250 gr. yağ
karabiber, tuz
dışı için 500 gr. yağsız kıyma
1 yumurta
tuz, biber
250 gr. bulğur

yapılış : için 500 gr. yağlı kıyma geniş bir kaba konup bir fincan su ilavesiyle pişirilir, bol miktarda cırtılmış, soğan kıymaya ilave edilir. Soğanla kıyma ölünceye kadar pişirilir, bol yağ ilave edilir, yağlada pişirilir indirilen ince dövülmüş ceviz, bol maydoannz, karabiber, tuz ilave edilerek karıştırılır donmaya bırakılır.

Dışı için, But tarafından (yağsız) iki kere çekilmiş kıymayı yumurta ve biraz bulgur ilave edilerek yoğrulur (tuz, karabiber) tam kıvamına gelince bir tarafta toplanır. Cevizden biraz küçük parcalara bölünür avuç içinde ortası cukur oval bir şekil verilir hazır olan içten bir miktar konarak ağzı kapatılır. Köfteler bittikten sonra bir kapta tek sıra halinde haşlanır servise alınır.

BORANİ :

Malzeme : Pirpirim (semiz otu)
yoğurt
yağ
Sarmısak

yapılış : Semiz otu ayıklanır 2-3. cm. uzunluğunda doğranır bol suda yıkanır. Geniş bir kapta tuzlu su içinde haşlanır. haşlanan semiz otu bir süzgecten bol su içinde yıkanır diğer taraftan yoğurtla sarmısak katılmış olarak semiz otu üzerine dökülür bir kapta kızartılan yağ üstüne gezdirilir.

HANIM KEBABI (yosma kebabı)

Malzeme kıymalık et
soğan
karabiber
bulğur
tuz
maydanoz

yapılış : Kıymalık et, tuz, soğan ve bulğurun karışımı ile yoğurulur hasıl edilir ince doğranmış maydanoz, karabiber ilave edilip tekrar yoğurulur ceviz büyüklüğünde parçalara bölünüp el içinde oval ve basık bir şekil verip ızgarada pişirilir.

Not : arzuya göre yağdada kızartılır.

MERCİMEK KIYMASI :

malzeme 1 kase mercimek
1 kase bulğur
kavurma
250 gr. ya ğ
250 gr. soğan
150 gr. biber, taze soğan

Yapılış: Bir kase mercimek suda haşlanır (mercimekler çok ezilmemek şartiyle) yere inen mercimeğe bir kase bulğur ilave edilir karıştırılıp sıcak sıcak ağzı kapatılır. Bulğur mercimek içinde açıla dursun. Diğer taraftan bir tava kavurma ve bol yağ, bol soğan ilavesiyle iç hazırlanır. Açılan mercimek ve bulğur tepsiye dökülür hazır olan iç ilave edilir, üzerine acı biber maydanoz ve taze soğan konarak yoğurulur iyice hasıl olunca cevizden biraz büyük parçalara ayrılır avuç içinde şekil verilir servis tabağını alınır arzuya göre taze soğan ve maydanosla süslenir.

DİLİM DOLMA :

malzeme 500 gr. kıyma
350 gr. bulğur
250 gr. patlıcan
250 gr. biber
250 gr. domates, sımak (100 gr.)
175 gr. yağ, salca, tuz

yapılış: kıyma, bulğur, tuz ince doğranmış, soğan ilave edilerek yoğrulur diğer taraftan patlıcanlar 1 cm eninde boyuna kesilir, biber ve domatesler oyulur hazırl olan içten biber ve domatesler doldurulur odcalı ve yağlı tencereye ilk evvela biber sonra domates dizilir geri kalan kıymalar iki fındık büyüklüğünde parcalar halinde patlıcanlara sarılır tencereye dizilir. Kaynar su ilave edip ateşe konur. Diğer taraftan bir kase kaynarsu içine bir avuç sımak 5 dakika bekletilir renğini ve kokusunu veren sımaklı su kaynamakta olan yemeğe ilave edilir pişince indirilir servise alınır.

EĞER KÖFTESİ :

malzeme : kıyma
soğan
salça
karabiber
yağ
tandır ekmeği

yapılış : kıyma, soğan, karabiber, tuz yoğrularak köfte halinde yağda kızartılır ve salçalı ve damotesli suda pişirilir bir iki taşım pişen köfte diğer tarafta tabaklara ufak doğranan tandır ekmeğinin üzerine köfte ve et suyu ilave edilir yarımay doğranan soğan maydanoz karabiber karıştırıp köftelerin üzeri süslenir.

KUYMAK :

malzeme : 300 gr. yağ
400 gr. un

yapılış : yağla un ateş üzerinde iyice kavrulur, kavrulan un üzerine soğuk su ilave ederek cıvıtılır pişince sofraya alınır.

SÖĞÜTME :

malzeme : 1 kgr. patlıcan
200 gr. taze acı biber
250 gr. yağ
50 gr. sarmısak

yapılış : Patlıcanlar ateş külünde pişirilir, kabukları soyulan patlıcanlar, biberler bir kap içinde iyice dövülür iyice ezilince, diğer tarafta bir tavada yağ kızartılır tuzlanan patlıcan ve biberler yağ içine konarak iyice kavrulur kızaran patlıcanlar tabağa alınmadan sarmısak ilave edip servis tabağına alınır.

KINDİK :

malzeme 1 kgr. Nohut
100 gr. kıymalık bulğur
350 gr. yağ
400 gr. kıyma veya (kavurma)
1 fıncan un, tuz
500 gr. susam (küncü)
250 gr. soğan
100 gr. acı biber

yapılış : Dışı, nohutlar haşlanıp makinadan geçirilir bulğur ıslatılıp tuz, bir avuç un ilave ederek iyice yoğrulur tam kıvamına gelince.

Diğer taraftan içi için, bol susam kavurup iyice dövülür soğan, yağ, dövülmüş susam kıyma veya (ufak parcalara bölünmüş kavurma) bol acı biber ilavesiyle iç hazırlanır hazır olan dış hamurundan bir ceviz büyüklüğünde parcalar alınıp içine iç konur oval bir şekil verilirken iki el arasında bastırılır bol kaynar suda haşlanıp servis tabağına alınır. Etrafı biber ve domatesle süslenir.

KELLECOŞ

malzeme kurut ayranı
300 gr. kavurma
1 paket karabiber
250 gr. yağ
250 gr. soğan
5 tane tandır ekmeği
tuz, biber

yapılış : Kurut ayranı özleme kıvamına kadar ezilir. Diğer taraftan tavada kelle coşun soğaracı kavrulur (kavrulma, yağ, soğan) servis tabağına 3 cm. büyüklüğün-

de doğranır tabağa yerleştirilir üzerine kepçe ile hazır olan kurut ayranı dökülür hazır olan soğaraç konarak servise alınır.

Not : kurut (çökeleğe tuz ilave ederek yogrulup güneşte kurutulur. Kurut daha ziyade köylerde kış için yapılır.

SERME SIRIN :

malzeme : 10 tane yufka ekmeği
500 gr. yoğurt
400 gr. yağ
50 gr. sarmısak

yapılış: geniş bir tepsi içine yağ sürülür bir kat yufka ekmeği bir kat yağ dökülür.

Yufkalar bitinceye kadar devam edilir. Bu iş bittikten sonra keskin bir bıçakla baklava dilimi kesilir sarmısaklı yoğurt üzerinde dökülür tekrar yağ üzerine gezdirilir sofraya alınır.

SEBZELİ PATİLE :

malzeme 250 gr. patlıcan
250 gr. domates
150 gr. biber
400 gr. kıyma
1 demet maydanoz
tuz, karabiber

yapılış : fındık büyüklüğünde parcalara bölünen patlıcan, biber, domates, küçük doğranan maydanoz kıyma ilave edip yağda pişirilir karabiber, tuz ilave edip indirilir. Diğer, tarafta hazır yufka yayılır yarısı bu içten yayılı diğer yarımparca üzerine kapatılır. Saçta pişirilir pişen pideler yağlanarak servis tabağına yerleştirilir.

Not : palite üç çeşit yapılır peynirli, sebzeli, kıymalı şekil aynıdır içe göre isim değişir.

KEŞKEK :

Harputun bir fakir yameğidir. İstanbulda bulunan Harputlu Hacı Hayri bey bu yemeği özlediğinde şöyle der.

Rahat etmez olmıyan râh-ı kanâat sâliki
Kayddan âzâde olmaz cümle mâlın maliki

Gerçi İstanbulda envâ-ı niam mebzûldur
Harputa, gitsem de bir keşkek yeseydim kâşki

malzeme 500 gr. döyme
500 gr. et
250 gr. soğan
100 gr. salca

yapılışı : Döyme ile yapılır. Kuşbaşı et hafif kavrulur soğan, salça ilave edip soğan ölünceye kadar pişirilir su ilave edilir. Kaynayan suya tuz ve dövme dökülüp karıştırılır üç dört kaynardan sonra kıvamına gelince tabaklara konup servise alınır.

VİŞNE HELVASI :

malzeme 500 gr. vişne
100 gr. yağ
400 gr. şeker
3 kaşık nişasta

yapılışı : Çekirdeği çıkartılmış vişneler çok az yağ içinde hafif kızartılır. Diğer tarafta 500 gr. şeker üstünü kapıyacak kadar su ve 3 kaşık nişasta ilave edip karıştırılır hal edilir hazır olan nışastalı şurup tavada kızarmış vişnenin üzerine yavaş yavaş dökülerek karıştırılır 3.4 kaynardan sonra kıvamına gelince tabaklara konup servise alınır.

GERÇEKLEŞEN EFSANE

"DÜN, BUGÜN VE YARIN"

İhsan HISARLI

BİR EFSANENİN HİKAYESİ :

Keban Barajı Efsanesi'nin tarihi bir baraj ömrüne kıyasla - çok eski yıllara kadar dayanır; ve bu, sanki bir esâtirî hâdise mahiyetini arzeder:

Sene 1934. Genç Türkiye Cumhuriyetinin onuncu yıl dönümü kutlamasının üzerinden henüz bir yıl bile tam geçmemiş. Memleket - maddî ve manevî - her alanda bir değişim, bir gelişim çabası içindedir. Yapılacak işler pek çok; amma güç. Fakat mutlaka yapılması lâzım. Gidilecek yol çok uzun ve meşakkatli; fakat mutlaka ve her şeye rağmen yürünmesi gerekiyor. Hedefler belli fakat uzak. Amma, mutlaka varılmalı, ulaşılmalı.

Evet amma; nasıl ve ne ile olacaktı bunlar? Memleket, millet on beş yıl içinde dört harp ve daha fazla sayıda iç isyan geçirmiş. Böyle bir memleketin yaraları henüz tam iyileşmemiş; sarılmakla, tedavi edilmekle meşgul olunuyor. Binaenaleyh; bir taraftan, bu bakımsız kalmış, asırların ihmal ve ihanetine uğramış harap ülke onarılacak; bir taraftan da, tâ saltanat devrinden miras kalan dış borçlar ödenecek.

Bütçeye henüz astronomik rakkamlar girmemiş. «Milyar» kelimesi bütçe müzakerelerinde değil, ancak mekteplerdeki kozmoğrafya derslerinde geçen bir söz.

Milletin mali durumu? O hiç sorulmasın. Köylü, tahsildarı bir azrail gibi görüyor. Bir paket cıgarayı iki üç kişi ortaklaşa ancak alabiliyor.

Ziraatte karasapan toprağın dört parmak altına inemiyor. Çiftçi tarlasına lâzım olan su için bulutlara el açmada ve bu açılan ellere geçebilen ekinini harman edebilmek için de rüzgâr gözetlemekte.

Teknik eleman kadrosu? Yetersiz. Hatta çok yetersiz Harplerden artanlarının üretebildiği nesil henüz mektep sıralarında.

Ya insan kaynakları? Mekteplerde söylenen en yeni marş «On yılda onbeş milyon genç yarattık...» marşı. Fakat bu onbeş milyonun da beş milyonunu sayısız bataklıklardan alev gibi fışkıran sıtma kırıp geçirmede.

İlâçmı? Avrupadan gelecektir. Yerli ilâç namına ortada baş ağrısı için bir iki hap ve işteha şurubundan başka bir teselli yok.

Yol? Henüz at arabası ve hayvan kervanlarının işlediği, yoldan yoksun iller çoğunlukta. Hayvanın da gidemediği yerlereDevlet postasının insan sırtında taşındığı yerler pek çok.

Motörlü vasıtamı? Beş tonluk kamyonlar bile henüz bir hayal. Üzerine kazârâ üç ton yük atan kamyon bozuk yollarda dingil kırmada.

İnşaat vasıtalarımı? Greyder, buldozer ve ekskavatör gibi kelimeler henüz icat bile olunmamış. Hafriyat vasıtaları kazma,kürek ve el arabası.

Amma, ne olursa olsun; her yokluğa, her güçlüğe rağmen, yapılması gereken işler yapılacaktır. Durmak yok. Durursak düşeceğiz. Girilen bu yolda yürünecek ve bu böyle olacaktır. Çünki O, bütün dünyanın sevdiği, saydığı; milletin başındaki Baş Kumandan, milletin hocası, önderi büyük adam öyle diyordu:

— Memleketi kurtarmak için karşısında bulunduğun imkân ve şartların güçlüğünü düşünmeyeceksin.

Evvelâ, bol ışığa ve elektrik kuvvetine olan ihtiyaç başta gelmektedir. Batı-

da bazı şehirler o tarihten pek çok öncelerden beri «Işık Şehri» diye anılıyor. Fakat bizde gaz lâmbasının bile girmediği yerler sayısız.

Memleketin şiddetle ihtiyacı bulunan elektrik enerjisinin en ucuz ve en kolay şekilde akar su kuvvetinden elde edilebileceğini bilen Atatürk, yurdun boşuna akıp giden su servetlerinden elektrik istihsali işinin derhal ele alınmasını emreder ve o yıldan itibaren bu alanda çalışma hazırlıklarına başlanır.

1936. «Elektrik İşleri Etüd İdaresi» bu ihtiyaç ve gayenin meydana getirdiği ilk müessesedir ve ilk iş olarak da «Keban Projesi» ni ele alır. O tarihlerde ise Türkiyenin yıllık elektrik istihsali 231 milyon kilovattan ibarettir.

Yeni kurulan bu idare, Türkiyenin bol ve ucuz elektrik enerjisine kavuşturulması amacını güden düşünceye muvazi olarak «Keban Projesi» ile ilgili keşif etüdlerine başlar. Bu maksatla da Fırat nehrinin her yönden tabiatını, mahiyetini tetkik ve elde olunan neticeleri tesbit için Palu, Pertek, Keban Boğazı, Kömürhan, Karakaya ve Kemaliyede birer rasat istasyonu kurar.

İş yalnız bu kadarla da kalmayacaktır. 1938 yılında Keban Boğazında jeolojik ve topoğrafik etüdlere de girişilmiştir. Fakat Büyük Atatürk'ün ölümünü takip eden ve tam 6 yıl süren ikinci dünya harbi, Türkiyenin sosyal ve ekonomik hayatı ile ilgili olan bu çok önemli işi aksatmıştır.

Zaruri, mecburi bir duraklama devresi geçiren «Keban Barajı» meselesi ikinci defa 1948 yılında tekrar ele alınırsa da bazı sebepler dolayısiyle iş gereken hızla yürüyememektedir.

Nihayet, 1954 yılından itibaren Keban Boğazında fi'len yeni temel yeri araştırmalarına girişilir ve bu çalışmalar, hiç ara verilmeden tam yedi yıl sürerek 1960 yılına kadar uzanır.

Temel araştırmaları sürüp giderken öte yandan da Keban Projesinde; buradan elde edilecek elektrik kuvvetinin gerekli sarfiyat bölgelerine ulaştırılması ile ilgili çalışmalar da yapılmaktadır.

1959 yılında İCA teknik yardımından 200.000 dolarlık bir yardım temin edilmiş ve bu para ile de, memleketimizdeki elektrik gücünün yüzde sekseninin elde edildiği ve harcandığı batı ve kuzey batı Anadolu bölgelerinin bu elektrik enerjisi ihtiyaçlarının nerelerdeki santrallardan karşılanması gerektiğinin incelenmesi için «EBASCO» adındaki yabancı bir mühendislik firması ile iş birliği yapılarak bu hususta bir tasarı hazırlanmasına başlanmıştır.

Öte yandan ayrıca, Elektrik İşleri Etüd İdaresi kendi varlığı içinde ve 1957 yılında «Kuzey Batı Anadolu Elektriklendirme Plânı» nı, Etibank ile işbirliği yapmak suretiyle de 1960 yılında, ileride Kebanda elde edilecek elektrik enerjisinin ve bu bölgedeki zengin maden servetlerinin değerlendirilmesi amacı ile «Aşağı Fırat Havzası Kalkınma Projesi» ni, ertesi yıl ise «Keban Barajı ve Hidroelektrik Santralı Gerekçe Raporu» adı altındaki etüd sonuçlarını Türkçe ve İngilizce olarak yayınlamıştır. Yine ayni yılda, müşavir EBASCO firması ile yapılan ortak çalışmalar da bitirilerek «Kuzey Batı Öncelik Raporu» adı ile üç cilt tutan bir teknik rapor meydana getirilmiştirki, bunda elektrik enerjisi ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yapılacak işleri belirten 7 adet plân teklifi bulunmaktadır.

Memleketimizde elektrik ihtiyacının çok uzun yıllar yüzde onüç nisbetinde bir artış göstereceği asla çok yakın bir tahmindir. Bu ise, mevcut elektrik istihsal müesseselerinin her beş altı yılda bir, takatlarının bir misli daha artırılması gerektiğini göstermektedir. Halbuki; elektrik harcamındaki bu artış, resmi çevrelerce elektrik sarfiyatını çoğaltacak her hangi bir teşebbüs yapılmaksızın kendi kendine meydana gelmektedir.

MADEN KÖYLERİNDE YİRMİBİR GÜN

(Geçen Sayıdan Devam)

Oya YAVUZER
Melâhat MACİT

Türkçe bilenleri sordular, nereden gelip nereye gittiğimizi, ne yapmak istediğimizi. Dünyamızı anlamak istediler bizim. Anlattık onlara anlatabildiğimizce amacımızı.

Hareket saatı gelince bir mahsunluk çöktü çehrelerine. Öylesine kabullen mişlerdiki bizi, ayrılık uzak, çok uzak bir mevhumdu onlar için «Yarın yine geleceğiz» dedik. Sevindiler «Sakın geçikmeyin bacı» dediler.

Onlarda saygı erkekten kaçmak lazımdı. Onun için evlerinin önünden uğurlayabildiler bizi. Yalnız ihtiyar bir nine geldi bizimle erkekler gurubuna kadar. Arabamız hareket ederken ihtiyar nine, yıllar öncesinden gelen bir genclik çevikliğiyle el sallıyordu bize. İnsafsız yamaçlara tırmanırken, tüm köy gençleri alkış, göz yaşı, yaşa sesleriyle uğurluyorlardı bizi. Geri dönmek gelmiyordu içlerinden, koşuyor koşuyorlardı.

Güneş son ışınlarını yollarken and içiyorduk. «En yakın gelecekte bu köyün de bir yolu olacak, o zaman şu arkamızdan keklik çevikliği ile dağları aşan irili ufaklı kafile medeni şehirlerdeki gibi uğurlayacak yolcusunu»

13 Temmuz 1966 Bugün, dün görmüş olduğumuz ve amacımıza uygun olan köye hareket ediyoruz. Saat 9.30 Bir saat sonra muhtarın bizi eşeklerle beklediği, araba yolunun son bulduğu yamaca geldik. Saat 11.00 de dört kişilik hayvanlı kafile olarak yola koyulduk. Biz, hayatımızda köy görmemiş, hayvana eğlence bakımından binmiş insanlar, bu gün yularsız, semersiz eşeklerle kayalık, uçurumlu, tüyler ürpertici patikadan, nefesimizi kesilmemesi için güçlükle idare ederek yürüyoruz. Ova geliyor rahatlıyoruz bir an.. Ama sonra.. sonra yine dağlara sarıyoruz. Macera düşkünlüğünün sarhoşluğu içinde korkmak istemiyoruz belki.. Bir hayvan ayağının güçlükle sığacağı bir patika, bir tarafta yamaç bütün haşmetiyle yıkılıyor insanın üstüne diğer tarafı uçurum... Gözlerinizi karartıp kadere terkediyorsunuz kendinizi. Bütün korkunçluğun yanında Tanrının eksiksiz yarattığı şahane manzara... Kayalar arasından pırıl pırıl akan suyun iki yanında boy boy yükselen selvi dalları, biçilmemiş ekin tarlaları ve kaderleriyle baş başa kanaatkar Türk köylüleri...

Bu güne dek bunca terkedilmişliğin nedenlerini sorduk muhtara bir ara. «Bacım dedi» sen bizim köyün halini bilmezsin. Burada hüküm süren siyasi hayattır: Yıllardır bir okul için didindim durdum. Nihayet beş sene önce tahsisat çıktı ama gördüğünüz gibi sen şu partidensin sen bu partidensin diye yaptırmadılar.

Yıllar yılları kovaladı. Biz de okulsuz kaldık. İnşallah ayağınız uğurlu gelir de başlanan şu okul çabucak bitiverir. «Kadere bağlamıştı temeli atılan okulu bile. Öylesine kırıktı inanın köylünün.

Köye saat 13.00 de vardık. Yanımızda içerisinde giyim eşyalarımız bulunan küçük bir çanta, Ankara'dan getirdiğimiz çeşitli gazeteler ve İlk öğretim Müdürlüğün den temin ettiğimiz ecza çantamız bulunuyordu.

Muhtarın anlattığına göre; köyün en iyi ailesi sayılan Ali Çavuş'un misafiriydik artık.

Yonca Pınar köyünün bir mezrasıydı gittiğimiz yer. Köy aralarında 1.5 saatlık mesafe bulunan altı mezra dan meydana gelmiş ve tek muhtarla idare ediliyor. Mezralar arasında yol yok. Ancak üç mezra okul derdini halledebilmiş, göle yakın olan mezarların da yolu var Maden'egidebilmek için.

Beyyurdu Garnizonu

Dergimizin eski sayılarında da bu konu üzerinde durulmuş; Şehir içinde boğulup kalan Kışla'nın Beyyurduna çıkarılması için «Protokol» da yapılmıştı. Bu Protokol, derde çâre olmaktan ziyade kağıtta kalan bir kağıttan ibaret kaldı, gitti. Çünkü taştan ses çıkıyor, Belediye'den ses çıkmıyor.

Millî Savunma Bakanlığı'nın temsilcileri; «kendimize düşen ödevleri yapmak için, Belediye'niz, bir münhanili hâtıra bile göndermek külfetine katlanmıyor!» diyorlar.

Niçin acaba?!... Bunun nadeni, çok ilgi çekici... Eğer varsa, yalnız Belediye değil, Belde Halkı da bunu, öğrenmeli ve bilmelidir. Mümkünse çaresi aranmalı ve bulunmalıdır. Bunlar, niçin? Bilir misiniz? Bizde «icrâî mesuliyet» sistemi vardır «ihmâli mesuliyet» sistemi yoktur da ondan!. Buna da sebep «Devletin ve Milletin işi, görülmekle değil, görülmemekle biter» inancındayız da onun için. Vah bize vah!

Yapılan Protokol; Malatya Askerî İnş. Eml. Müdürü İsmail Kurt ve M. S. B. Tnş. Bşk. dan Emlâk Şubesi Müdürü Necdet Tunç ile Elâzığ Belediye Meclisi yetkilileri Rasim Küçükel, Sait Tekdemir, Özdemir Arıkan arasında yapılmıştır.

Maddeleri de şunlar :

1) Yerleşme sahası olarak plânlaması arzu edilen Askeri sahaların, bu sahalar içinde Askeriyeye ait Sosyal Tesisler'in de, bugünkü kullanma maksatları bâki kalmak şartiyle muhafazası, ve inkişaf sahası olarak kabûlü ve bu şekilde plânlanması uygun görülmüştür.

Bu maddeden maksat, Depo Binaları ile Lojmanlar olmalıdır. Belediye için bir küflet, bahse konu değildir.

2) Askerî sahalar içinde bulunan ve nakledilmesi gereken tesislerin bir plân dahilinde, zamanla Belediyece gösterileck ve Millî Savunma Bakanlığınca kabul edilecek sahaya nakledilmeleri uygun olacaktır.

Nakledilecek saha, şehrin doğusunda Belediye'nin malıdır. Kadastral tesbit edilmiş durumdadır.

Bu madde ile de Belediye'mizin külfeti, yok demektir.

3) Nakli uygun görülen Askerî Tesisleri'in, nakilleri ve bunlara ait Su Yol, Elektrik ve kanalizasyon gibi luzumlu hizmetleri, proğram dahilinde teknik uzmanlar tarafından tatbik şekilleri tesbit edilip, yetki sahiplerinin tasdikinden sonra uygulanarak tatbikata geçilecektir.

Bu maddede, geleceğe ait hazırlık işleri var. Eğer Protokol, imzaladığı günden bu güne kadar, boş durulmasa, boş verilmesiydi, bu işlerin hepsi bitmişti bile... Belediye Meclisi'nin ve Başkanlığının akıntıya kürek çeken çabası, bu işlerin bitirilmesi için yeter ve artar bir güç olurdu... Vah bize vah...

4) Millî Savunma ve Belediye'ye ait arazi mübadelesi işine ait formalite, mevcut kanunlara göre tekemmül ettirilecektir.

Bu madde, her işimizde adet olan kanunî formaliteden bahsediyor. Tarafların kıymetli hukukcuları var. Formaliteyi kısa günde yerine getirmeleri, işten bile değil.

Ama biz, kamu işleri olunca, «serden geçer, yardan geçemeyiz» yardan geçmek şöyle dursun, hendek bile atlıyamayız.

Çevremizdeki illere, Erzurum'a, Erzincan'a, Malatya'ya, Diyarbakır'a bakıp da, yüz kızartarak ibret alalım.

Rahmetli Nüzhet Dede'yi, nasıl ibretle anmazsın: Bunların hepsi, Elâzığ'ın tâlihinden.. Vah bize vah!...

YENİ FIRAT

İSTANBUL'DA KUZEY KAFKASYA

Bu ayın onsekizinci akşamı İstanbul'da Taksim Belediye Gazinosunun büyük ve güzel salonunda «Kuzey Kafkasya» yı yaşadık.

Beyaz kalpaklı, dar cepkenli, gümüş kemerli ve kamalı, hafif çizmeli delikanlılar birer kartal heybetiyle salona girdiler, beyaz baş örtülü, kadife yelekli, uzun ve dalga etekli renk renk elbiseler giyinmiş olan zarif genç kızlar onların ardından süzülüp geldiler; salonun ortası Kuzey Kafkasya'nın Elburz dağı eteklerinden bir bahar köşesini andırıyordu; bu kış gününde, Kuzey Kafkasya'dan çok uzaklarda, İstanbul'da ve bir kapalı salonda bu muhteşem manzarayı var eden kimdi?.

Ondört senedenberi kendi ölçüsünde kültür ve yardım hizmetleri gören Kuzey Kafkas Türk Kültür ve Yardım Derneği her sene vermesi âdet olan balosunu veriyordu; seçkin dâvetliler millî oyuncuları heyecanla, aşkla, sevgi ile, hayranlıkla seyrediyorlar, alkışlıyorlardı.

Bu akşam Kuzey Kafkasya buraya gelmiş gibiydi. Dâvetlilerin çoğu Kuzey Kafkasya'lı idiler, bazıları orada doğmuşlar, yurtları istilâ edilince Türkiyeye sığınmışlardı, bazılarının ise babaları veya büyük babaları oralıydılar, kendileri Türkiye'de doğmuşlardı, fakat ötekilerden hiç farkları yoktu.

Zaten Türkiyenin Kuzey Kafkasya'dan bir ayrılığı mı vardı ki? İkisi de Türk ülkesi ikisinde de Türk toplumu var, ikiside asırlarca ayni tehlikeye karşı ayni cesaretle çarpışmış, birinin kalbi ne için çarpmışsa ötekinin kalbi de onun için çarpmış, biri sıkışınca öteki, öteki sıkışınca beriki imdada koşmuş ve Kuzey Kafkasyalılar Türkiyede vatan için, istiklâl için can vermişler, Mustafa Kemal'in yanında yer almışlar, silâhlariyle, kalemleriyle, kafalariyle, sanat ve ticaret kabiliyetleriyle Türkiyeye, Türk milletine hizmet etmişler.

Siyah, lâcivert, beyaz kostümler giymiş olan gençlerin elleri kamalarının kabzalarında ve «Vatan tehlikede!» dedikleri zaman savaşa koşmağa hazırdırlar; hepsi birer kartal gibi, fakat mûnis, zarif, asîl birer kartal gibi... Kırmızı, yeşil, pembe, mavi eteklerini dalgalandırarak dönen genç kızlar bazen birer âhûyu, bazen birer güvercini hatırlatıyorlar. Kartallar onların etrafında dolaşıyorlar, onlar kartalları şaşırtmak için kıvrılıyorlar, süzülüyorlar, akıyorlar, uzaklaşmaksızın uçuyorlar.

Sonra kızlar kenara çekiliyorlar, delikanlılar birer birer, ikişer ikişer bir savaş alanına çıkar gibi, alınlarını yüksekterek, göğüslerini ve koltuklarını kabartarak «var mı bana yan bakan» diye haykırırcasına coşuyorlar, kızlar el çırpıyorlar, biraz meltem, biraz poyraz, biraz fırtına ve en sonra kasırga...

Bunlar buzlu bozkırlardan gelen Rus istilâsına karşı bin sene savaşmış olan insanların çocukları ve torunlarıdır, bunlar vatanlarından uzak kalmış, fakat Kuzey Kafkasyayı da kalplerinde ana vatana getirmiş insanlardır.

Bir millî gayeleri var, o da Kuzey Kafkasyayı tekrar hürriyete kavuşturmaktır. Yaşanılan gaye mutlaka bir gün gerçekleşir, bunlar o gayeyi yaşatıyorlar ve o günü bekliyorlar.

Kuzey Kafkas oyunları devam ediyor, en sert tepkiler birbirini kovalıyor. Sevginin ifadesi daima platonik, daima saf, saygılı ve gönül alıcıdır. Fakat bir de Şâmil oyunu var ki vatan sevgisini, fedakârlık ve kahramanlık duygularını, savaş havasını canlandırıyor. Bunları seyrederken yalçın Kafkas dağlarının süslediği cennet kadar güzel Türk yurtlarının manzarası hayalimde canlanıyor, gördüklerimin mânası daha derinleşiyor ve enginleşiyor.

O gece Türkiyenin hürriyet ve istiklâl savaşı kahramanlarının en büyüğü Mustafa Kemal Atatürk ile Kuzey Kafkasyanın hürriyet ve istiklâl savaşı kahraman-

larının en büyüğü İmam 'Sâmil beraber anıldı, biri başarılı diğer başarısız. Fakat ikisi de ayni derecede şerefli olan o yiğitlerin ruhları Türk milletine örnek ve önder olsun. **(Tercüman'dan)** **Kadircan KAFLI**

GÖÇMENLERİN YÜRÜYÜŞÜ VE MİLLİ OYUNLAR

Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu İstanbul'da, Açıkhava Tiyatrosunda «Göçmen Türkler Millî Oyunlar Gecesi» düzenledi.

Bu münasebetle 27 Ağustos Cumartesi günü Millî Oyun Ekipleri, Galatasaray Lisesinde toplandılar; millî kıyafetleriyle, Taksim Meydanına kadar bir yürüyüş yaptılar.

Gösterilere altı derneğin amatör ekiplerinden 130 kadar kız ve erkek oyuncu katıldu. Önde motosikletli trafik polisleri, sonra şanlı Türk Bayrağını dalgalandıran Türkistanlı iki yiğit, Vardar'lılar, İdil - Ural'lılar, Kuzey Kafkas'lılar, Azerbeycan'lılar, Kırım'lılar ve Türkistan'lılar renk renk elbiseleriyle, vakur tutumlariyle esir Türk dünyasının tarihini canlandırdılar. Cumhuriyet Anıtına çelenk koydular, şehitlerimize saygı duruşu yaptılar.

Oyunlar 29 Ağustosta gösterilecekti, o gün yağmur vardı, 4 Eylûlde, ap-açık ve yıldızlı bir gök altında oynadılar.

★

Gösterilere altı derneğin amatör ekiplerinden 130 kadar kız ve erkek oyuncu katıldı; hepsi bir arada İstiklâl Marşını söylerken ve saygı duruşu yaparken manzara muhteşemdi, Çin'den Balkanlara ve Vardar kıyılarına kadar bütün Türk dünyası orada canlı bir tarih gibiydi.

Azerbeycan'lılar «Sönmeyen Ateş Tülkesi» nin güzel havasını ve şanlı Oğuzların ince ruhlarını, derin ve coşkun sevgilerini canlandırdılar.

İdil - Ural'lılar Altınordu Türklerinin yalnız bir kudretli devlet kuran insanlar değil, pırıl pırıl yer melekleri, yumuşak ve ılık duygu insanları olduklarını gösterdiler.

Kırım'lılar Kuzey Bozkırlarında asırlarca at oynatmış akıncılardır, Türk inceliğini, Türkün içli kalbini, engin ve sürekli aşklarını temsil ettiler.

Kuzey Kafkasya'lıları seyrederken kendilerinden yirmi misli düşman kuvvetlerine karşı dokuz asır bütün Türk ve İslâm dünyasını nasıl savunduklarını anlattılar, coşkunluğun, kahramanlığın, asaletin en yüksek derecesini gösterdiler.

Türkistan'lıların birinci ekibi olan Doğu Türkistanlılar asîl ve mütevazi yaşayışlarını, içli türkülerini, millî feragat ve fedakârlığı temsil ettiler. İkinci ekip olan Türkistan'lılar da ayni ruhu ve üç kıt'ada imparatorluklar kuran büyük ve şanlı bir milletin kök geçmişini sundular.

Vardar'lıların oyunlarında asırlarca Orta Avrupaya kadar zafer nârâlariyle ufuklara şan saçan, oralara insanlık ve medeniyet götüren Fatih'lerin evlâdlarını gördük; Estergon, Kanije, Uyvar kahramanlarının başarı sebeplerini bulduk.

★

Bunların temsil ettikleri altmış milyon Türk, bugün komünizmin zulüm ve tahakkümü altındadır.

Afrika'da en ilkel toplumların bile hürriyet ve istiklâllerine kavuştukları bir zamanda, onbin yıllık muhteşem bir medeniyet sahibi Türk Milletinin büyük kısmının esirlik çekmesi insanlık adına utanç vericidir.

Fakat ümidimiz sönmez. Esir Türklerin zincirleri elbet yakında kırılacaktır. O bahtsız Türk ülkelerinde de sabah olacaktır. Geceler, kıyamete kadar sürmez. Türk ülküsü gerçekleşecektir.

O gece hürriyet sabahının bir defa daha müjdesini aldık. **(Tercüman)**

Kâdı Burhaneddin (1381 - 1399)

Okuduğumuz haber, bizi sevindirdi. Sivas'da Kadı Burhaneddinin türbesi, onarılmış Sivas'ın kıymetli Valisi Vefik Kitapçıgil, bu kadirbilirliğin başında.. Harput'ta da ilk el atan o olmuş, ve ona yurt müdürü rahmetli. Latif Yurtca ile, Dr. Mutemet Yazısı büyük destek olmuşlardı. Hizmetlerini şükranla anıyoruz.

Tarihi eserlerin, şimdi de Sivas'da onarılması ve korunulması, bu toprağın sahibi olan ataların ruhunu şâd edecek. Bu gibi insanlar, vatan kurmanın ve vatanı korumanın ne demek olduğunu bilen er kişilerdir. Toprağın üstü kadar, altı da bilinmek gerekir. Ayakda duruşumuz, toprağın altında yatanların, manevi desteğidir.

Bunlardan biri olan Kâdı Burhaneddin, Harput'un havasını solumuş, suyunu içmiş olduğu için, onu okuyucularımıza kısaca tanıtmak istiyoruz.

Tarihde Sivas Hükümdârı diye anılır. 14 Asır Anadolu şairlerinden, birı belki de birincisi. Yaşayışı Yıldırım Bayezit çağına raslar. Avrupada Haçlılara karşı büyük zaferler kazanan Yıldırımın, Anadoluya da döneceği biliniyordu. Bu çetin şahsuvara karşı, Anadolu Türk beyleri, Karaman devletinin hegemonyası altında, birlik kurdular. Kadı Burhaneddin de bu birliğe katılmıştı. Hatta Yıldırım Avrupada, akıncılığını fırsat bilerek, Kırşehri bile aldığı söylenir. Ama bir yıl içinde Yıldırım, Anadoluya at sürerek bu ittifakı darmadağın etti. Ama Kadı Burhaneddin, ülkesinin uzaklığı dolayısiyle, henüz ayakda idi. Hatta Yıldırım Kastamonu seferinde ona karşı durmuş, Candaroğ lu Süleyman Paşanın mukavemetine yardım etmiştir.

Yıldırımın Kastamonu ve Amasya'yı İşgali sırasında da ona karşı durmuş, fakat Yeniçerilerin gelişinden korkarak Tokat'a geçmiştir. Osmanlı Ordu'sunun sel gibi akıp gelişi onu Harput'a kadar sürklemiş, Harput Beyine sığınmak zorunda kalmıştır.

Ozamanlar, Erzincan, Harput ve Diyarbakır'ın hakimi Akkoyunluların ilk hükümdarı (Kara yoluk: Kara İlik) tarafından öldürülmüştür.

Ama bu öldürüş, Bahattin Osman'ın (Kara oYluk'ın), Kadı Burhanettinin emrinde olduğu zamana rastlar .

Emrindekinin onu öldürüşüne sebep, Kayseri valisi olan yeğeni Şefik Müeyyed' in verilen sözden dönülerek idam edilmesidir. Çünkü, Şeyh Müeyyet teslim olursa, Kadı Burhanettin, onu, bağışlıyacağını, Kara yoluk'e vaad etmişti.

Şeyh Müeyyet teslim olduğu halde, Kadı Burhaneddin vadında durmamış, ve onu idam ettirmiş olduğundan, Kara Osman yeğeninin öcünü almak için, fırsat kollamış, Osmanlı Ordusundan Harput'a kaçan Kâdı Burhaneddini öldürmüştür. Harput, Erzincan ve Diyarbakır çevresinde, Akkoyunlu aşiretinin yaygın bulunması, da Osman Beye bu cesareti vermiştir. (1399)

Kâdı Burhaneddin bir Türkmen Beyidir. Ertan - Erdana oğullarına ait Sivas, Kayseri, Tokat Aksaray, ve Kırşehir bölgesine hâkim olarak, Sivas'ı kendisine başkent yapmış ve Sultan diye anılmıştır. Asıl adı Ahmed Burhaneddin'dir. Babası Kayseri Kadısı, Şemseddin Mehmet olup, vefatından sonra babasının yerine geçip o da kâdılık yapmıştır. Ertana oğullarının çöküş çağında, önce vezir sonra saltanat naibi olmuş daha sonra Ertana Oğullarının son Hükûmdarı, Mehmet Çelebinin yerine geçerek, 1381 yılında Hükûmdarı, Mehmet Çelebinin yerine geçerek, 1381 yılında, Hükûmdarlığın ilân etmiştir. Hükûmdarlığı 17 sene sürer.

Saltanat süresince, Mısır, Osmanlı, Karaman ve Dülkadır devletleriyle savaşlar yapmış, bir çok başarılar kazanmış, «Tevaif-i Mülûk» yanı Anadolu Melikleri arasında mümtaz bir mevkiin sahibidir. Komşu devlet ve beyliklerle bir çok harp ve sulh münasebetlerinde bulunduğunu tarih kayıtları gösteriyor.

Anadoluda Türk Edebiyatının, en eski şairlerinden olarak tanınır. Divan sahibidir. Türk Dil Kurumu tarafından, neşredilen Divanından başka, daha önce neşredilmiş eski bir tab'ı olduğu bilinmektedir.

Kâdı Burhaneddinin Divanı, gerek Anadolu Türkçesi, gerekse şiir tekniği yönünden, kıymetli bir anıt sayılır.

Ali Canip Yöntem'in bildirdiğine göre, Divanı, İstanbul Amerikan Kolej Müdürü «Fired Fild Godsel» tarafından, bir kısım gazelleri, rütbeleri, tüyuğları, 1922 yılında yayımlanmıştır.

Bu günkü Türkçe ile metinlerini açıklıyan Cenab Şahabeddin, bu eser için yazdığı mütalaasında:

«Kâdı Burhaneddinin Divanı, Arz Küresi üzerinde birtek nüshadır. Bu tek nüsha 19. Asrın son yarısında, İngilterenin İstanbul Elçiliği kâtiplerinden, Tomas Hiyos adında bir zatın Anadoluda seyahatı sırasında ele geçirilmiş ve kendisinin vefatı anında, yanı takriben 30 sene önce, Britiş Müzeum tarafından satın alınmıştır;,

Diyor. Tuyûğ hakkında da:

«Tuyûğ eski Türk şairlerince rağbet edilen, bir nazım şeklidir. Her tüyûğ rübai gibi, 1., 2. ve sonuncu mısralar kafiyeli olmak üzere, 4 mısradan teşekkül eder» diye bilgi vermektedir .

Tüyûğ, bu günkü şivemize göre, duyu, duygu demektir, Aruz vezininin «fâilâtün, failâtün, fâilün» kalıbı ile yazılır. Bu nazım şekli, yalnız Kadı Burhaneddin tarafından değil, Nesimî ve Nevâi gibi Çağatay şairleri tarafından da kullanılmıştır. İngiliz müsteşriki Mıstır Gip Tüyûların hecesini sayarak, 11 heceli bir millî nazım şekli sanmışsa da, onun bu kanaati yanlış tır. Velet Çelebi ve Fuad Köprülü, bütün Tüyûların, Aruz Vezniyle yazıldığını belirtirler.

Mister Gip'in yanlış kanaatine sebep, şive farkından dolayı, Tüyûların, Aruz veznine uygunluğunu bulmakda müşkülât çekmesi olsa gerek .

Meselâ; aşağıdaki Tüyû, kırık bir rabai veznine uyar. Fâilatün kalıbına sokulamaz:

Dünyayı çok sınduk bir yû imiş
Kâmu âlem varlığı bir Hû imiş
Kaplan aslan ejdahalar meclisi
Ecelin kaynağında âhû imiş

Cenap OSMANOĞLU

34. DİL BAYRAMI

26 Eylûl 1932'de Atatürk, Birinci Türk Dil Kurultayı'nı toplamıştı. Bu kurultayda her yıl 26 Eylûl'ün Dil Bayramı olarak kutlanmasına karar verilmişti.

Atatürk daha 1930'da demişti ki:

(Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin inkişafında başlıca müessesirdir. Türk Dili dillerin en zenginlerindendir. Yeter ki bu dil şuurla işlensin.

Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.)

Bu sözler, dil devrimimizin ana çizgilerini vermektedir. Buna göre amaç şudur: Yüz yıllardan beri yabancı dillerin baskısı altında kısırlaşmış olan Türkçeyi egemenliğine kavuşturmak, geliştirmek, bilim, teknik, sanat kavramlarını karşılayacak yolda zenginleştirmek.

Amaca varmak için otuz dört yıl içinde büyük adımlar atılmıştır. Dil devriminden önce yazı dilimizde ancak üçte bir oranında Türkçe varken bugün bu oran üçte ikiyi aşmıştır. Bu uğurda çalışanlara yol göstermek ve kolaylık sağlamak için yalnız Dil Kurumunca basılıp yayımlanan eserlerin sayısı 250'yi bulmuştur. Dil Ku-

rumu dışında pek çok ülküdeşler, bilim ve sanat adamları, yazarlar... da yüzlerce, binlerce kitap, hikâye, şiir ve günlük yazılarıyla devrimi kökleştirmiş, yaymışlardır.

Dil devrimi, toplumumuzun özlemle beklediği, büyük sevgi ile karşıladığı bir olay ve öteki devrimlerin ayrılmaz bir parçasıdır. İçinde bulunduğumuz koşullar bizi dil devrimini gerçekleştirmeye zorlamıştır.

Dil devrimine karşı direnmeler, çoğu zaman, yeniliğe kolay alışamayanlardan gelmektedir. Bu olağan bir şeydir. Ama dili özleştirmenin yanlış bir tutum olduğunu ileri sürenler haksızdırlar.

Dil devriminin yurttaşları ve baba ile evlâdı anlaşamaz hale getirdiğini söyleyenler vardır. Onlara soralım: Babalarımızın kullandığı «mütekarrib-ül-hulûl olan iyd-i said-i fıtır», ya da «dessame-i zû selâset-üş-şerafe» biçimindeki dil mi yurttaşların ve baba ile oğlun birbirini anlamasına yardım ediyordu? Bizi birbirimizle anlaşamaz hale getiren özümseyemediğimiz yabancı sözcüklerdir. Türk toplumunun en güzel anlaşma aracı Türkçe sözcüklerdir.

Dilimizi Arapça, Farsça sözcüklerden temizlemek için otuz dört yıldan beri harcanan çabalar bizi başarıya ulaştırmıştır. Şimdi bütün gücümüzle ikinci tehlikenin üzerine yüklenmek zorundayız: Batı dillerinden Türkçeye girmekte olan sözcüklerin sayısı günden güne artmaktadır. Bunların yazı dilimizdeki oranı 34 yıl önce yüzde üç iken bugün yüzde on beşe yükselmiştir. Biz Türkçede hiç bir Batılı sözcük kalmayacaktır demiyoruz. Nitekim Arapça ve Farsça sözcüklerden kimisinin de Türkçesini şimdilik aramayı gerekli görmüyoruz. Ancak, kullanılmalarında zorluluk bulunmayan ve Türkçe karşılıkları kolayca bulunabilen yüzlerce belki binlerce Batılı sözcük, ya ilgisizliğimizden, ya gösteriş için, ya da yabancı sözcüğü Türkçeden üstün görmek gibi yersiz bir duygunun etkisiyle dilimizde kullanılmaktadır.

«Dilimiz yetersizdir, onu yabancı sözcüklerle zenginleştirmeliyiz, arıtıcılık yanlıştır» diyenlerin de dil devrimcilerini iyi anlamaları gerektir. Hiç bir dil yüzde yüz arı olamaz. Ama bu, «Arı dile doğru giden yol kapalıdır» demek değildir. Yetersiz olan dilimizi yabancı sözcüklerle doldurmadan önce, olanaklarından yararlanarak üreteceğimiz sözcüklerle zenginleştirmek bizim için hem bilimsel ödevdir, hem yurttaşlık ödevi.

Özet olarak, dil devrimi bilimsel ve ulusal bir zorunluluğun sonucudur. Bunun için tutunmuştur ve o kadar hızlanmıştır ki önüne geçmek hiç kimsenin elinde değildir.

MANİLER

— Niye yaslısın böyle?
— Onu bir daha söyle!
— Biraz açıl gül, şöyle;
— Onu bir daha söyle!

Çok yürek yaran da var,
Yar'ına varan da var.
Ben dedim sen olasın ,
Bana yalvaran da var!

KADİR, KIYMET BİLEN DE VAR!

Ankara
8.9.1966

Fikret Bey;
Pek Muhterem kardeşim

Recamı kabul ederek, göndermek zahmetinde bulunduğunuz «Harput Ahengi» nin iki adedini daha aldım. Arkadaşlarıma da hediye etmem için lutfen, imzalı beş adet kitap daha gönderirseniz, çok memnun olurum.

Mektup yazmaya vaktiniz varsa, kaç adet bastırdığınızın, ve satış durumunun bildirilmesini rica ederim. Herhalde satışı, unduğumuzdan fazladır. Mesainizi şükranla karşılar, derin sevgi ve saygılar sunarım.

Y. Müh.
A. Tarık TAHİROĞLU

Ankara
13.9.1966

Muhterem Kardeşim Fikret Bey,

Elâzığ (Harput) folklor ve edebiyatı için, büyük bir boşluğu doldurdunuz; sizi ne kadar tebrik etsem azdır.

«Harput Ahangi» ile eski hâtıra ve seslerle dolu Harput, sanki yeniden dile geldi. Her Elâ:zığlı, aradığı pek çok şeyi, muhakkak bu eserde bulacaktır. Ben şahsen, çoğunlukla bir kaç mısra hâlinde hafizamda sakladığım beste güftelerini, tam ve noksansız olarak bulunca, sevinç duydum.

Bana göre «Harput Ahangi» mükemmel bir eser...

Folklor ve Halk Edebiyatı üzerinde inceleme yapmak güç ve karışık bir iş! Noksan bulup da, daha iyisini hazırlamak iddiasında olan çıkarsa, yine sizin açtığınız çığırdan yürüyecektir. Bunlar için, ne büyük kolaylık sağladığınız.

Elâzığlı arkadaş ve hemşehrilerden kitabı almak istiyenler var. Eğer mevcudu tükenmediyse, şimdilik on adet göndermenizi acele rica ederim.

Tekrar sizi tebrik eder, hizmetinizden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Lise Edebiyat Öğretmeni
Cahide ÖZDEMİR

Ankara
30.8.1966

Sayın Fikret Memişoğlu;

«Harput Ahengi», ön kapak konmpozisyonundan «Son söz» üne kadar, pek mükemmel bir eser...

Hele hep dilimizde olan «Köğank Türküsü», vak'ayı kaleme alışınızdaki ustalıkla, en yanık ifadesini buldu.

Gâileniz, çabanız; sabrınız, ifade sanatındaki maharetiniz dolayısı ile nâçizane tebriklerimi sunar, saygılarımı arzederim.

Beklediğimiz, bundan sonraki eserlerinizde de böyle üstün başarılar temennisiyle...

Y. Müh.
Gültekin GÖRGÜL

Batman

Muhterem Fikret Beyağabeyimiz; 29.8.1966

Son gelen 29 sayılı «Yeni Fırat» dergisinde, «Harput Ahengi» adındaki kitabınızın yayınlandığını okuyunca, istemeyi düşünürken, Yeni Fırat abonesi olarak adresime geldiğini görerek, daha çok sevindim. Elâzığ adı altında çıkan veya çıkacak olan her eserinizi, talep beklemeden göndermenizi rica ediyorum. Bu, benim için vekar ve iftihar meselesidir.

Yeni Fırat için sarfettiğiniz gayret yetmiyormuş gibi, bu kabil eserler hazırlamak zahmetinizden dolayı tebriklerimi sunar, yayım ve eserlerinizde başarılar dilerim. Müsaadenizle ağabeyciğim.. Hürmetlerimle...

Cengiz Topel Okulu Md. Y.
Muhsin AVCI

Ankara

Muhterem Fikret Bey; 6.9.1966

Gurbetteki, biz Harputlular için, hava ve su kadar kıymetli olan bu güzel eserinizi meydana getirmek uğrunda kimbilir ne kadar yoruldunuz. Bize mânevi gıda olan bu eser için hizmetinizi, büyük bir meziyet telakki ediyorum.

Maddî ve mânevî bütün varlığı ile kaybolmak üzere olan Harput'umuzu, yeniden, hem de ebediyen ihya ettiniz, kaybolmaktan kurtardınız. Çok sağolun!.

Mevcudu kaldıysa, akrabalarıma ve hemşehrilerime de satmak için acele 10 adet daha namıma göndermenizi, sonsuz hürmetlerimle reca ederim.

Mehmet ŞEKERCİOĞLU

Ağabey!

«Harput Ahengi» ni, Avrupaya döndükten sonra, Paris'te okuyacağım. Teneffüs ettiğim Memleket Havasından kıskandığım için... Yalnız resimlerine baktım, bir satırını dahi okumamak için, kendimi zorlıyorum. Siz «burun kemiği sızlamasını» deyim olarak, söylersiniz. Biz, bu sızıyı, gerçekten duyarız. Kitabınızı, Paris'te, burnumun kemiği sızladığı vakit okuyacağım.

Hasip MEMİŞOĞLU

Ankara

Aziz Kardeşim 1.9.1966
Fikret Memişoğlu'na!

HARPUT AHENGİ

Bir şey yazayım derken,
Yürekten yana, yana;
Gözlerim bitabında,
Dakikalarca durdu.
Boşuna geçemeseydi
Günlerim, belki sana,
Şiir diye verecek
Mısralarım olurdu!

Önümde yaprak yaprak
Bir mâzi yaşıyorum.
Öyle bir deste gül ki
Yanıyorum rengine.
Heyecanla doluyor,
Hicranla taşıyorum.
Bir ömür feda olsun
Şu «Harput Ahengi» ne.

E. Alb.
Ahmet KIZILTAN

İstanbul
31.Ağustos.1966

Muhterem Fikret Bey,

«Çırıtma» ve «kaval» için yazdığınız kıymetli mektubu, memnuniyetle aldım. Kitabınız için pek çok teşekkür ederim. «Harput Ahengi» ni alâka ile okudum.

«Uygurlar» (yani Uygur Türkleri), kendi Halk Musikisi'ne on iki makam diye isim verirler. Harput Ahengi, belki o pek eski şekilden bir hatıra muhafaza ediyor.

Dokuzuncu sahifede: «Gazeller, dört perde üzerinden söylenir.» diye yazıyorsunuz. Bu perde, «bağlama» daki, alt teldeki birinciden dördüncüye kadar olan perde mi?.

Bir daha Türkiye'ye dönebilirsem, bilhassa Harput Musikis'i folklorunu yakından öğrenmeyi arzu ederim.

Yardımınız için tekrar teşekkür eder, saygılarımı, hürmetlerimi sunarım.

Yesu CALLEGE
Cambriage
Lawrence Picken

İstanbul
16.9.1966

Kardeşim Fıkret Memişoğlu,

Değerli eserini aldım, sağ ol, zevkle okumaya başladım. Bu soydan kitaplara ve araştırmalara ne kadar ihtiyacımız olduğunu söylemeye lüzum var mı? Bunlar, henüz el değmemiş, kalem girmemiş alanlardır. Senin gibi memleket aydınlarının, bu sahaya yönelmesi, ne kadar sevindiricidir. Her sahifasını zevkle okumaya devam ediyorum. Bitirince yine konuşmak üzere başarılarının devamını dileyerek, teşekkür ve sevgi ile gözlerinden öperim.

ORHAN ŞAİK GÖKAY

ANADOLU DESTANININ'DAN **N. Yıldırım GENCOSMANOĞLU**

A K I N

(1)

Üçlerin, yedilerin
Kırkların akını bu.
Zırhların, tolgaların
Börklerin akını bu.
Boranın, fırtınanın
Göklerin akını bu.
Dönmemek üzere, Ruma
Türklerin akını bu.

(2)

Obaların, evlerin
Barkların akını bu.
Yüzlere diz çöktüren
Teklerin akını bu.
Kırgızın, Türkmenin Öz
Beklerin akını bu.

★

Oğul, torun, kız-kızan
At, avrat, ana yolda
Koç, kuzu, oğlak, anaç
Mal - malak, dana yolda
Tiğin, Tarkan, Han, Hakan
Ve Börteçine yolda.

Ak sakallı ihtiyar,
Ak saçlı nine yolda.
Genç irisi oğlanlar,
Ay, ayzıt, suna yolda

Yıllardan Beri Beklenen Kitap Çıktı :

HARPUT ÂHENGİ

HARPUT'un zengin folkloru, duyuş ve deyişleriyle bu kitapta toplanmıştır.

HORASANERENLERİNİN VE AŞIKERENLERİN YÜZYILLAR BOYUNCA DAĞDA BAĞDA, TEKKEDE, TÜRBEDE SÖYLEYİP ÇALDIKLARI TÜRKÜLER, KARŞILAMALAR, HOYRATLAR, OLAYLARI İLE BİRLİKTE AÇIKLANDIKTAN BAŞKA, GAZELLER, DİVANLAR, NEVRUZLAR, TECNİSLER, MÜSTEZATLAR

MAKAM SIRASINA GÖRE DERLENİP TASNİF EDİLMİŞ, AYRICA **HARPUT MENKİBELERİ** İLE **OZAN DESTANI** DA

"HARPUT ÂHENGİ"

Adı ile bir kitap halinde yayınlanmıştır.

YILLARIN EMEĞİ İLE DERLENİP YAYINLANAN BU KİTAP HER HARPUT'LU VE ELÂZIĞLI'NIN HATTA ELÂZIĞ'IN HAVASINI ALIP, SUYUNU İÇEN VE HER KONUP GÖÇENİN KİTAPLIĞINDAKİ BÜYÜK BOŞLUĞU DOLDURACAKTIR.

EŞİ YAYINLANMAMIŞ BU ESERİ

BÜTÜN OKUYUCULARIMIZA

TAVSİYE EDERİZ.

YAZAN : FİKRET MEMİŞOĞLU

SATIŞ YERİ : BİNGÖL MATBAASI
VE ELÂZIĞ KİTAPÇILARI

FİATI 10 LİRA